॥ श्रीः ॥

चक्रकविप्रणीतः

जानकीपरिणयः ।

सन्ततं दृढसंसक्तं वन्दे द्वन्द्वं चिरन्तनम् ।
आदर्शे केवलं पश्यदाननाभ्यां परस्परम् ॥ १ ॥

ऐक्यं भजेते भुवनेष्वर्थतः शब्दतश्च यौ ।
भूयास्तामनिशं तौ मे भूयसे श्रेयसे शिवौ ॥ २ ॥

गजरत्नं चिरत्नं तदद्भुतं श्रेयसेऽस्तु मत् ।
*पञ्चाननो लालयति †क्षोणीभृद्भूगुहाश्रयः ॥ ३ ॥

क्षमाभिनन्दितौ स्यातामनसूयाविभूषितौ ।
जनकानन्दनौ वन्दे जानकीरघुनन्दनौ ॥ ४ ॥

मुखेषु वेधसो वाणीं विहरन्तीमुपास्महे ।
विडम्बयन्तीमब्जेषु क्रीडन्तीं कमलालयाम् ॥ ५ ॥

वन्दे कविं तं प्रथमं निपतन्तीं त्रिविष्टपात् ।
भागीरथीमिव हरो भारतीं वहति स्म यः ॥ ६ ॥

भजे पराशरसुतं पञ्चमं वदनं विधेः ।
उदभून्निगमो यस्मात् पञ्चमो भारतात्मना ॥ ७ ॥

---

* पञ्चाननः शिवः सिंहश्च । † पार्वतीस्कन्दयोराश्रयः, अथच पर्वतभूमिर्गुहा चाश्रयो यस्य सः ।

DR.RUPNATHJI(DR. RUPAK NATH)

कलये कालिदासं तं कविराजिशिखामणिम् ।
यतन्तेऽद्यापि यन्मार्गमनुसर्तुं कवीश्वराः ॥ ८ ॥

सिताजनिष्ट हसिता साक्षाद् द्राक्षा पराजिता ।
माघस्यानल्परसया वाचा मोचा च धिक्कृता ॥ ९ ॥

भोजो जयति भेजे यद्दर्शनात् कवितां जनः ।
श्रमं विनैव काव्येषु देवतोपासनं विना ॥ १० ॥

मधुजित्पदजातापि जिता भागीरथी ध्रुवम् ।
भारत्या भवभूतेस्तत् सभङ्गाद्यापि दृश्यते ॥ ११ ॥

सारस्वतसुधासारसन्तर्पितबुधावलिः ।
मुरारिसमतां धत्ते मुरारिः कविकेसरी ॥ १२ ॥

माधुर्यधुर्या बाणस्य भारती भासते यया ।
सम्भावितो ‡नीरतया मरन्दो मन्दतां दधौ ॥ १३ ॥

श्रीलोकनाथं जनकं भजे बुधशिखामणिम् ।
असङ्ख्योऽपि असौ येन §सङ्ख्यावानाहितोऽद्भुतम् ॥

श्रीरामचन्द्रं श्रीकण्ठभक्तं वन्दे तमग्रजम् ।
यत्सकाशान्मया सेयं संप्राप्ता साहितीसुधा ॥ १५ ॥

अग्रेसरं कवीन्द्राणामग्रजं तं पतञ्जलिम् ।
भजे यन्मुखचन्द्रस्य शारदा चन्द्रिकायते ॥ १६ ॥

गुणं खलजनः सूक्तेर्दोषत्वेनाभिपश्यति ।
सौरं ध्वान्ततयालोकमुलूको हि विलोकते ॥ १७ ॥

---

‡ नीरतया जलत्वेन निर्गतरेफत्वेन च । § पण्डितः ससंख्यश्च ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

चकार प्रतिसृष्टिं किं वाचोऽपि कुशिकात्मजः ।
अनिशं दुष्कविमुखे वाग्रूपा वर्तते हि सा ॥ १८ ॥

निर्गता दुष्कविमुखाद् वाणी दोषकलङ्किता ।
विशदीक्रियते भूयः सभ्यानां हसितैः सितैः ॥ १९ ॥

चिकीर्षति प्रबन्धं यो विना व्याकरणे श्रमम् ।
स शक्नोति स्रजं बन्धुं पुष्पसम्पादनं विना ॥ २० ॥

भ्रूविक्रियां शिरःकम्पं सस्मितं च स्तवं मुहुः ।
अज्ञः करोति किं ब्रूमः कवेः सूक्तिष्वभिज्ञवत् ॥ २१ ॥

प्राणान् जनानां हरतः प्रबन्धैः फणिभिर्निजैः ।
कविपाशानहं मन्ये कालपाशाद् दुरासदान् ॥ २२ ॥

कविम्मन्यपुरोभागिशुष्कतर्ककर्कशार्करे ।
जगत्यास्मिन् मृदुपदा कथं वाणि! चरिष्यसि ॥ २३ ॥

वाल्मीकेरिव वाचं मे वाचमङ्गीकरिष्यति ।
रामः क्षौममिवावर्त्त कदाचिद् वल्कलं न किम् ॥ २४ ॥

लसद्रामचरित्रा मे वागपि स्यात् सतां मुदे ।
धृतमुक्ताफला शुक्तिर्न किमाद्रियते जनैः ॥ २५ ॥

अस्ति भूषा भुवो गन्धहस्तिवाजिविराजिता ।
अयोध्या नाम नगरी श्रियो नर्तनरङ्गभूः ॥ २६ ॥

चन्द्राश्मसालगलितैर्नीरैर्ज्योत्स्नीषु पूरिता ।
प्रतीक्षते यत्परिखा न घनान् न च सारिणीः‡ ॥ २७ ॥

‡ कुल्याः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

गन्धवाहाः स्वनामार्धं हित्वा वाहाश्चकासति ।
पुरस्कुर्वन्ति तैस्त्यक्तं यत्र गन्धपदं गजाः ॥ २८ ॥

यदारामद्रुमा भान्ति व्याधूता मलयानिलैः ।
उदङ्मुखाश्चैत्ररथं जेतुं संप्रस्थिता इव ॥ २९ ॥

यत्र यूनोः सदाश्लेषाद् व्यक्तेः कस्याः कुचाविमौ ।
इति संशयमुण्णतुरसोढालिङ्गनोऽहरत् ॥ ३० ॥

यत्र कान्ता रतिश्रान्ताः सौधेपूच्चेष्वनुक्षपम् ।
शयानाश्चन्द्रिकां सान्द्रां सेवन्तेऽनन्यसेविताम् ॥ ३१ ॥

स्थिरा यत्र वसन्तीति श्रियोऽतिचपला अपि ।
विद्युतो वनिता भूत्वा वर्तन्ते गतचापलाः ॥ ३२ ॥

क्षौमाणि सुभ्रुवां नानारत्नाश्मजरश्मिभिः ।
लिप्तानि चित्रपटवद् भासन्ते यत्र सन्ततम् ॥ ३३ ॥

आतपेऽर्कशिलारत्ने* विन्यस्तेऽग्निं विमुञ्चति ।
यत्पुरन्ध्रीजनास्तस्मिन् पचन्त्यन्नमनिन्धनम् ॥ ३४ ॥

मरुताभिहता स्वर्गगङ्गाम्भःकणवर्षिणा ।
शीतार्तेवोच्चसौधस्था पताका यत्र कम्पते ॥ ३५ ॥

सौधेषु यत्र नारीणां वीक्ष्य पुम्भावसंभ्रमान् ।
अभ्यस्यन्तीव तडितस्तानद्यापि चलाचलाः ॥ ३६ ॥

दिवानिशं चुम्ब्यमानाः कान्तैर्यत्प्रमदाधराः ।
हेमन्तसमये यान्ति विश्रान्तिमुदितव्रणाः ॥ ३७ ॥

---

* सूर्यकान्तचुल्ल्याम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सकुण्डलैः कञ्चुकिभिः स्फुरन्मणिविभूषितैः ।
भुजङ्गैर्भोगसंपन्नैर्भाति भोगवतीव या ॥ ३८ ॥

सदानिमिषसंपर्कधन्यैरुत्कलिकान्वितैः ।
भासतेऽप्सरसां सङ्घैः पुरन्दरपुरीव या ॥ ३९ ॥

यत्र कालागुरुभवैर्धूपैरुच्चलितैः सदा ।
आहितां श्यामतामभ्रमद्यापि न विमुञ्चति ॥ ४० ॥

प्रभा दिक्षु प्रसर्पन्तीर्यत्र हीराश्मवेश्मनाम् ।
चञ्च्वञ्चलैर्जिघृक्षन्ते चकोराश्चन्द्रिकाधिया ॥ ४१ ॥

दैवज्ञैरपि दुर्ज्ञेयमर्केन्दूडुपथान्तरम् ।
उच्चसौधाग्रमारूढा निश्चिन्वन्ति यदङ्गनाः ॥ ४२ ॥

यज्जनालोकनवतां लुब्धः कल्पकपादपः ।
पामरो वासवगुरुर्दरिद्रो निधिनायकः ॥ ४३ ॥

नूतनोऽपि जनो गन्धान् घ्रायं घ्रायं प्रसर्पतः ।
यत्र गन्धापणं याति यथालिः पुष्पितं द्रुमम् ॥ ४४ ॥

शङ्के यत्सिन्धुरेन्द्राणां पुलाका‡ नीलनीरदाः ।
अतो मरुद्भिर्नीतास्ते भ्रमन्ति हरिदन्तरे ॥ ४५ ॥

अध्यतिष्ठदयोध्यां तां राजा दशरथः पुरीम् ।
अलकामिव यक्षेशो मघवेवामरावतीम् ॥ ४६ ॥

क्षिप्तक्षीराब्धिकल्लोलशरच्चन्द्रमरीचिभिः ।
यत्कीर्तिपूरकर्पूरैरासीदामोदितं जगत् ॥ ४७ ॥

---

‡ पुलाकास्तुच्छधान्यानि बुसप्रायाणि पवनहार्याणि । सारधान्यस्थानीयत्वं तु गजानां गम्यम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

उदिते सति यद्बाह्वाशौर्यसूर्ये रणाङ्गणे ।
अजायत गतच्छायं तत्क्षणाद् राजमण्डलम् ॥ ४८ ॥

प्रतापवन्तं सद्धेतिं तरसाहितपावकम् ।
महाहवविधिज्ञो यश्चक्रे प्राज्यसमिद्धुतम् ॥ ४९ ॥

हता येन स्थिताः स्वर्गे द्विषो यं वीक्ष्य धन्विनम् ।
असुरान् हन्तुमायान्तं त्रासं तत्रापि भेजिरे ॥ ५० ॥

असेवन्त हता येन देवभूयं गता द्विषः ।
हरेरर्धासनस्थं यं स्वपुत्राणां हितैषिणः ॥ ५१ ॥

अहर्निशं दानजलैररिक्तो यत्करोऽभवत् ।
तद्वर्तिरेखामत्स्यानामन्यथा जीवनं कुतः ॥ ५२ ॥

पर्वताः सागरत्वेन पर्वतत्वेन सागराः ।
यस्योन्नतत्वे गाम्भीर्ये चिन्तिते सति निश्चिताः ॥ ५३ ॥

पञ्चशाखान्वितं यस्य भुजाकल्पकभूरुहम् ।
अधिरूढा क्षितिलता फलानि समदर्शयत् ॥ ५४ ॥

यः पुमर्थानतन्द्रीको यथाकालमसेवत ।
सर्गरक्षान्तसमयेष्वात्मा मायागुणानिव ॥ ५५ ॥

एकमेव जयन् कामं क्रोधेनाभूज्जितो हरः ।
जिगाय यः काममुखान् वीरः षडपि विद्विषः ॥ ५६ ॥

साम्नोऽसाध्येष्वभूद् दानमसाध्येषु तयोर्भिदा ।
तेषामसाध्येषु पुनः प्रयुक्तं तेन दण्डनम् ॥ ५७ ॥

अजयद् द्विषतः स्कन्दः शक्तिमेकां वहन्नपि ।
किमद्भुतं जिगायेति यः शक्तित्रयवान् द्विषः ॥ ५८ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

स कोसलेश्वरसुतां तनयां केकयस्य च ।
पुत्रीं च मगधेन्द्रस्य सपत्नीरकरोद् भुवः ॥ ५९ ॥

अन्याश्च वरसौजन्या धन्या राजन्यकन्यकाः ।
पर्यग्रहीत् स माधुर्यधुर्याः सौन्दर्यशालिनीः ॥ ६० ॥

धरणीधारणे तस्य मन्त्रिणोऽष्टौ महीपतेः ।
सहायभावमभजन् भोगीन्द्रस्येव दिग्गजाः ॥ ६१ ॥

ऋषिदेवऋणान्मुक्तो ब्रह्मचर्येण यागतः ।
प्रजाभिधधनालाभाद् बद्धः पितृऋणेन सः ॥ ६२ ॥

पुत्रार्थं भूपतौ तस्मिन्नश्वमेधं चिकीर्षति ।
सुमन्त्रो मन्त्रितिलको मिथस्तमिदमब्रवीत् ॥ ६३ ॥

ऋश्यशृङ्गप्रभावात् ते भविष्यन्ति सुता इति ।
सनत्कुमारो भगवानब्रवीत् सुरसंसदि ॥ ६४ ॥

राजन्नागमनात् तस्य सन्तानं ते भविष्यति ।
पुराङ्गविषयस्येव वर्षं सन्तापवारणम् ॥ ६५ ॥

इति तद्भाषितं श्रुत्वा रोमपादान्तिकं गतः ।
अयोध्यामानयामास शान्ताकान्तं धरापतिः ॥ ६६ ॥

यज्ञशाला विशालाभूत् सरयूवाहिनीतटे ।
सम्भाराः सम्भृता मुक्तो हयश्च सपुरोहितः ॥ ६७ ॥

ऋश्यशृङ्गं पुरस्कृत्य वसिष्ठप्रमुखा द्विजाः ।
प्रावर्तन्त क्रतुं कर्तुं तुरङ्गे पुनरागते ॥ ६८ ॥

बिभ्रच्चलशिखाजिह्वां धूमश्मश्रुचयं दधत् ।
बुभोज भव्यहव्यानि बर्हिर्मुखमुखं शिखी ॥ ६९ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAKNATH)

मखधूमो हविर्गन्धी पावनः पवनेरितः ।
विचित्रमात्मसंसर्गाद् विदधे निर्मलान् जनान् ॥ ७० ॥

मन्त्रपूतं हुतवहे धाय्याकृतसमिन्धने ।
ऋत्विजस्तत्यजुर्हव्यद्रव्यमुद्दिश्य देवताम् ॥ ७१ ॥

हव्यैः सुरास्तथा स्फीतास्तद्दाराः पुनरागतान् ।
नानुक्तैश्चित्रवचनैः श्रद्धास्यन्ति यथा पतीन् ॥ ७२ ॥

ब्रह्मा तस्मिन् मखे बिभ्रच्चतुराननतामपि ।
श्रुतीश्चतस्रोऽधिमुखं यद् बभार तदाहुतम् ॥ ७३ ॥

होता क्रतुवरे तस्मिन्नुच्चचारोच्चकैर्ऋचः ।
यजुर्वेदविदध्वर्युर्जुहाव ज्वलने हविः ॥ ७४ ॥

उद्गाता सप्तधा भिन्नं साम सामविशारदः ।
उज्जगौ ज्ञापयन्नुच्चैरङ्गुलीवलनैः स्वरान् ॥ ७५ ॥

अन्नैर्मार्दवसम्पन्नैः प्राज्यैराज्यैश्च पायसैः ।
सूपैरपूपैर्दधिभिस्तत्र सन्तर्पिता जनाः ॥ ७६ ॥

जनानां भोजनेष्वाज्यवर्षमाकर्ण्य तत्क्रतौ ।
षड्विधमध्यमाज्याब्धिः स्वरक्षार्थं विवेश किम् ॥ ७७ ॥

दिशति क्षितिपे तस्मिन्नृत्विग्भ्यो यागदक्षिणाम् ।
दक्षिणा न दिगेकैव सर्वा अपि *तथाभवन् ॥ ७८ ॥

विसृज्य राज्यं ते तस्मिन्नशक्ताः परिपालने ।
तद्दत्तममितं वित्तमभजन्नापमित्यकम्§ ॥ ७९ ॥

---

* तथाभवन् दक्षिणा जाताः कृत्स्नराज्यदानादित्यर्थः । § अपमित्यं याचितकं **विनिमान-लब्धम्** ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

निर्वर्तिते क्रतौ तस्मिन्नित्थमुर्वीशतक्रतोः ।
इष्टिं विधातुं पुत्रीयामुपचक्रमिरे द्विजाः ॥ ८० ॥

विधिवत् क्रियमाणायामिष्टौ तत्र महर्षिभिः ।
रावणोपप्लुता देवा भेजुः शरणमच्युतम् ॥ ८१ ॥

उन्मीलत्कैतकौघत्परिमलमिलितैर्नालिकेरद्रुमाली-
च्छायाजस्रप्रचारोपचितजडिमभिर्मन्थरैर्गन्धवाहैः ।
शान्ताध्वश्रान्तयः श्रीसहचरमचिराद् वीक्षितुं काङ्क्षमाणाः
क्षीराम्भोराशितीरं विविधमणिगणैर्भासुरं भेजिरे ते ॥ ८२ ॥

यं सूनुं जनयाम्बभूव महितः श्रीलोकनाथः सुधीः
ख्यातं चक्रकविं सतीसमुदयैः संमानिताम्बाभिधा ।
सर्गस्तस्य कृतौ निरर्गलगिरो भव्ये गुणालङ्क्रिया-
सान्द्रे श्रीमति जानकीपरिणये हृद्योऽयमाद्योऽजनि ॥ ८३ ॥

इति जानकीपरिणये

प्रथमः सर्गः

——0——

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ द्वितीयः सर्गः ।

अथ प्रपेदे त्रिदिवालयानां
क्षीरोदधिर्लोचनगोचरत्वम् ।
प्रत्युत्थितं क्षिप्रमिवादधान-
स्तेषाममन्दोच्चलितैस्तरङ्गैः ॥ १ ॥

कोणे क्वचिन्निर्मथितेऽपि लक्ष्मी-
सुधासुधांशुप्रमुखैर्बभूवे ।
कृत्स्ने पुनर्यत्र सतः पदार्थान्
को वा विशिष्टानवगन्तुमीष्टे ॥ २ ॥

मणीषु काचिद् रमणीषु काचि-
ल्लब्धात्र भूयोऽपि तथाविधाः स्युः ।
इतीव ता हर्तुमना यदन्त-
र्जागर्ति देवो न करोति निद्राम् ॥ ३ ॥

कलत्रभावं कमलेक्षणस्य
चूडामणित्वं पुरशासनस्य ।
जीवातुभूयं विबुधावलीनां
बिभ्रत्यहो यत्पयसां विवर्ताः ॥ ४ ॥

ऐरावतोच्चैःश्रवसौ सुधां च
कल्पद्रुमानप्सरसोऽखिलाश्च ।
मुदा ददानेन दधाति येन
व्युत्पादितं स्वर्पतिरिन्द्रशब्दम् ॥ ५ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

त्रिविष्टपं यत्र खलु स्थितानां
    शक्यं तरङ्गैरधिरोढुमुच्चैः ।
आवर्तपालीसुषिरैरगाधैः
    शक्यं प्रवेष्टुं फणिविष्टपं च ॥ ६ ॥

येनानिशं सन्निहिताद्धीतं
    सायुज्यविश्राणनमच्युतात् किम् ।
आसाद्य यं मुक्तजलस्वरूपाः
    क्षीरात्मतां यत् सरितो भजन्ते ॥ ७ ॥

नेता नदीनां ननु बाडबेन[¶]
    कुक्षावकारीति पुराणवाणी ।
शुचिं ज्वलन्तं जठरे वितन्वन्
    विराजते[†] बाडबवन्महे यः ॥ ८ ॥

मुक्ताफलैः पाकविदीर्णशुक्ति-
    मुक्तैस्तरङ्गोत्करशीकरैश्च ।
समुत्थितैः सत्वरमन्तरिक्षं
    तनोति यस्तारकितं दिवापि ॥ ९ ॥

कर्पूरधूलीशरदभ्रशुभ्रे
    शङ्खावली यत्र भृशं सवर्णा ।
आलक्ष्यतामञ्चति सान्द्रसान्द्रे
    चन्द्रातपे तारकमण्डलीव ॥ १० ॥

¶ ब्राह्मणेनागस्त्यनाम्ना ।   † बाडवं बाडवाग्निं ब्राह्मणं च ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

विक्षुण्णपक्षा मकरार्भकाणां
वालावलीनां वलनेन यत्र ।
जम्भारिदम्भोलिविलूनपक्षान्
धराधरेन्द्रा बहुमन्वतेऽद्रीन् ॥ ११ ॥

कल्लोलमाली स्फटिकावदातो
वहञ्छिखा बाडबशुष्मणो यः ।
सर्पाञ्चितस्यानुकरोति शम्भो-
र्भस्माङ्गरागस्य जटाधरस्य ॥ १२ ॥

निर्मोकनिर्मोचनमाचरन्तीं
तनुं फणीन्द्रस्य विडम्बयन्ती ।
विराजते यत्र तरङ्गरेखा
फेनच्छदां शुभ्ररुचिं क्षिपन्ती ॥ १३ ॥

क्षीराणि यस्मिन् सुलभानि तेभ्यः
सम्पादयन्तो दधिसर्पिषी च ।
पार्श्वद्वये यस्य जना वसन्तो
गाः पञ्चगव्यार्थमवन्त्यजस्रम् ॥ १४ ॥

गावो वितीर्णा भुवि यैर्द्विजेभ्यः
क्षीराणि दत्तानि च यैः शिशुभ्यः ।
यैस्तर्पिताः पायसतो द्विजेन्द्रा-
स्तेषां भवेद् यत्सविधे निवासः ॥ १५ ॥

आदाय दुग्धानि यतो यदीय-
पार्श्वद्वयद्वीपमहीधरेषु ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

वर्षेण तेषां जनयन्ति धारा-
धराः सदा क्षीरमयीः स्रवन्तीः ॥ १६ ॥

तुङ्गाः प्रकामं धरणीधरेन्द्रा-
स्तेभ्यः पुनस्तुङ्गतरास्तरङ्गाः।
तिमिङ्गिलास्तुङ्गतमाश्च तेभ्यो
यत्र स्थितिं सन्ततमाश्रयन्ते ॥ १७ ॥

तत्रामरास्तामरसालयायाः
कान्तं निवासं जगतामपश्यन्।
तल्पे पयःसिन्धुतरङ्गकल्पे
*वातूलतूलैर्भरिते शयानम् ॥ १८ ॥

फणीन्द्रनिःश्वासमरुत्तरङ्गैः
प्रतिक्षणक्षिप्तकुचोत्तरीयाम्।
वक्षःस्थलस्थां कमलां कटाक्ष-
परम्पराणां पदमादधानम् ॥ १९ ॥

उरस्तटे कौस्तुभनामधेय-
मम्भोविवर्तं मणिमुद्वहन्तम्।
अधीतकाठिन्यमिवाब्धिकन्या-
पयोधराभ्यां परिरम्भणेषु ॥ २० ॥

निविष्टमाराग्निजवैजयन्ती-
सौरभ्यलोभादिव चञ्चलीकम्।

* वातूलैः वातसमूहैरेव तूलैः भरिते पूरिते। तल्पभूतस्य शेषस्य वाताशनत्वादेव-मुक्तिः।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

श्रीवत्ससंज्ञं दधतं विशाले
वक्षःस्थले लक्ष्म विराजमानम् ॥ २१ ॥

नाभीसरोजानिशबोधनार्थं
बालातपेनेव समागतेन ।
पीताम्बरेणाञ्चितमभ्रनीलं
सन्ध्याघनाश्लिष्टमिवाञ्जनाद्रिम् ॥ २२ ॥

सदाधिकण्ठस्थलि वैजयन्तीं
समार्द्रवां श्यामरुचिं वहन्तम् ।
रागेण कण्ठग्रहणं वितन्वद्
भुवो भुजद्वन्द्वमिव प्रियायाः ॥ २३ ॥

नाभीसरोजेऽद्भुतमुद्वहन्तं
चतुर्मुखं कञ्चन चञ्चरीकम् ।
झङ्कारिणं निष्कपटैर्वचोभिः
कुन्देन्दुगौरश्वरीसमेतम् ॥ २४ ॥

लक्ष्मीभुवोर्वल्लभयोरजस्र-
मालिङ्गनानि क्रममन्तरेण ।
विधातुमिच्छन्तमिव स्फुरन्तं
भुजैश्चतुर्भिर्धृतरत्नभूषैः ॥ २५ ॥

भोगीन्द्रफूत्कारमरुद्वितीर्णै-
र्नाभिप्ररूढाब्जभवैः परागैः ।
पिशङ्गितेनेव विहङ्गराजा
संसेवितं साञ्जलिना पुरस्तात् ॥ २६ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

वेषं स्वयं पौरुषमुद्वहद्भि-
र्निजायुधानां निवहैः समन्तात् ।
उपस्थितं साञ्जलिभिः पठद्भि-
र्दैतेयराजीविजयापदानम् ॥ २७ ॥

श्रिया समेतं नवकञ्जनाभं
दयालसन्मानसमञ्जनाभम् ।
गुणाकरं पत्ररथेन्द्रयानं
फणाधराणां प्रवरे शयानम् ॥ २८ ॥
(एकादशभिः कुलकम्)

यावत् प्रपेदे त्रिदशावली सा
क्षीरोदधिं तावदवाप बोधम् ।
तद्दर्शनोदित्वरलज्जयेव
द्राङ् निद्रया कैटभजिद्विमुक्तः ॥ २९ ॥

अथामरास्तं प्रणिपत्य देवं
सुराहितोज्जासनजागरूकम् ।
प्राचीनवाचामपि गोचरत्व-
मनश्नुवानं विभुमस्तुवंस्ते ॥ ३० ॥

नमो जगन्निर्मितिकर्मठाय
नमो जगद्रक्षणदीक्षिताय ।
नमो जगन्निग्रहसाग्रहाय
नमस्त्रिधाकल्पितमूर्तये ते ॥ ३१ ॥

जगन्ति सर्वाणि जगन्निवास !
कर्तुं च धर्तुं च तथापहर्तुम् ।

DR.RUPNATHJI(DR. RUPAK NATH)

वेधा हरिः शम्भुरिति त्वमेको
भिदां गुणैराकलितां बिभर्षि ॥ ३२ ॥
बोद्धा च बोधश्च तथैव बोध्यं
यष्टा च यागश्च हरे ! तथेज्यम् ।
भोक्ता च भुक्तिश्च तथैव भोज्यं
वक्ता वचो वाच्यमपि त्वमेव ॥ ३३ ॥
स्तुत्यं कथं वा कथयन्ति वाचा-
मगोचरत्वं दधतं भवन्तम् ।
ध्येयं च धीराः कथमामनन्ति
पारे भवन्तं मनसां स्फुरन्तम् ॥ ३४ ॥
अनीश्वरत्वं च तथेश्वरत्व-
मनुत्तमत्वं पुनरुत्तमत्वम् ।
अनादितां किञ्च तथादितां च
धत्से विचित्रं कमलेक्षण ! त्वम् ॥ ३५ ॥
पितेति गीतः पुरुषोत्तम ! त्वं
माता कथं वा जगतां पुराभूः ।
किं चादितेः पुत्र इति प्रतीतः
*पुत्री कथं वा ‡विधिना त्वमासीः ॥ ३६ ॥
त्रिस्रोतसं त्वच्चरणारविन्दं
त्रयीं पुनस्ते वदनारविन्दम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

---

* पुत्री तनया अथ च पुत्रवान् । ‡ विधिना नियत्या हेतुना अथ च ब्रह्मणा अभेदे त्वेषा तृतीया ।

त्वन्नाभिरूढं च तथारविन्दं
विश्वस्य कर्तारमसूत देवम् ॥ ३७ ॥

इति स्तुतिं निर्जरसां निशम्य
पीताम्बरे प्रीतिभरं प्रपन्ने ।
आरेभिरे शंसितुमाशराणा-
मुपप्लवं ते रभसेन तस्मै ॥ ३८ ॥

लङ्कापुरे तिष्ठति निर्विशङ्को
रात्रिञ्चरो रावणनामधेयः ।
बर्हिर्मुखैरिन्द्रमुखैरजस्र-
मुपासितश्चण्डभुजप्रतापः ॥ ३९ ॥

उरस्तटे तस्य दृढे निपत्य
यदा विशीर्णं शतकोटिधाभूत् ।
वज्रं तदारभ्य पुरन्दरस्य
बिभर्ति नूनं शतकोटिसंज्ञाम् ॥ ४० ॥

तं सङ्गतः सङ्गररङ्गभूमौ
देवस्य सूनुर्दिवसेश्वरस्य ।
अकीर्तिपङ्केन यदानुलिप्त-
स्तदादि तं काल इतीरयन्ति ॥ ४१ ॥

स्थातुं तदग्रे समराङ्गणेषु
प्रभुर्न यस्मादभवत् प्रचेताः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

तस्मादभूत् तस्य किलाप्प्रभुत्वं*
    व्याकुर्वते तत् परथानभिज्ञाः ॥ ४२ ॥

तेनाददानेन समस्तमर्थ-
    मकिञ्चनत्वं गमितः कुबेरः ।
सखानुरूपो भवति स्मरारे-
    श्चिराय भिक्षोर्हरिदम्बरस्य ॥ ४३ ॥

आमोदिताद् गन्धसमर्पणेन
    गृह्णाति तस्मात् पवनोऽनुवेलम् ।
तदङ्गलग्नं सुरतान्तजात-
    स्वेदाम्बुबिन्दूत्करभारहारम् ॥ ४४ ॥

उपास्यते भूमिसुरैः सदा यद्
    धत्ते मुखत्वं दनुजद्विषा यत् ।
हविर्यदश्नाति च मन्त्रपूतं
    तेजश्च तत् सम्प्रति सेवते तम् ॥ ४५ ॥

सेवां सदा मन्मथशासनस्य
    कुर्वन् क्षयं नोज्झति शीतभानुः ।
उपासनं तस्य पुनर्वितन्वन्
    क्षयं न जानाति कदापि चन्द्रः ॥ ४६ ॥

दुर्दर्शतां न श्रयते न तापं
    तनोति न स्वेदकणान् विधत्ते ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

---

* अप्प्रभुत्वं जलप्रभुत्वम् अथचाशक्तत्वम् । अर्थान्तरे 'अनचि च' (८. ४. ४७) इति द्वित्वेन पकारद्वयोपपत्तिः ।

नखंपचं नातनुते च वर्त्म
    तस्य प्रसादं तपनोऽभिकाङ्क्षन् ॥ ४७ ॥
सुधान्धसस्तं विधुमाश्रयन्तं
    सदा समग्रं सविधे निरीक्ष्य ।
सेवागता वह्निमुखाः सतृष्णा-
    स्तिष्ठन्ति लीढोभयसृक्कजिह्वाः ॥ ४८ ॥
बन्दीकृतानां सुरसुन्दरीणां
    करस्फुरच्चामरमारुतेन ।
तदुष्णनिःश्वाससमेधितेन
    स सेव्यते पञ्चशरज्वरार्तः ॥ ४९ ॥
दिगन्तदन्तावलदन्तकुन्त-
    निरन्तरोद्घट्टननिष्ठुरेण ।
उरस्तटेन प्रधने करोति
    स कुण्ठिताश्रीणि सुरायुधानि ॥ ५० ॥
इत्थं समस्तानभिभूय देवान्
    निजप्रतापेन निशाचरेन्द्रः ।
उपेक्षितो व्याधिरिवैधमानः
    पीडामजस्रं जगतां विधत्ते ॥ ५१ ॥
सबन्धुवर्गं जहि रावणं त्वं
    सङ्ग्रामभूमौ शरधोरणीभिः
तपस्विहिंसाकलितादरं तं
    दारान् परेषां प्रसभं हरन्तम् ॥ ५२ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

इतीरिते खेचरमण्डलीभि-
र्मुरान्तकारेरजनिष्ट वाणी ।
यथारविन्दान्मकरन्दधारा
यथा सुधा मण्डलतः सुधांशोः ॥ ५३ ॥

उपप्लुतानि क्षणदाचरेण
जाने समस्तानि जगन्ति तेन ।
वरप्रदानात् कमलासनस्य
क्षान्तं मया हन्त चिरं तथापि ॥ ५४ ॥

पितामहं प्रीततमं तपोभिः
स यातुधानापसदो व्यधासीत् ।
अवध्यतां तावदमर्त्यजाते-
र्गर्वेण कुर्वन् मनुजेष्ववज्ञाम् ॥ ५५ ॥

भवन्नहं दाशरथिर्विलास-
निशाचरप्राणसमीरणेन ।
सन्तर्पणं सायकपन्नगानां
बुधा! विधास्यामि समीकभूमौ ॥ ५६ ॥

दशाननेनोद्वहता कृपाणं
शुभे मुहूर्ते स्वयमात्ममूर्ध्नाम् ।
आरब्धमासील्लवनं पुरा यत्
समापयिष्यामि शरैरहं तत् ॥ ५७ ॥

गोप्ताशराणां कुहनाप्रगल्भः
क्षेप्ता गिरेरन्तकशासनस्य ।

भेत्ता स्थितीनां निजदुर्विनीतै-
भोक्ता फलानां भविता स युद्धे ॥ ५८ ॥

हवींषि भूयः सवनेषु भुङ्ध्वं
कल्पद्रुपुष्पाणि कचेषु धद्ध्वम् ।
सुरा! विमानेषु विशङ्कमाध्वं
चित्तानुरोधेन वधूरुपाध्वम् ॥ ५९ ॥

आधूसरानाशरचक्रवाल-
विनाशसंसूचनधूमकेतून् ।
चिरेण बद्धान् सुरलोकबन्दी-
वेणीभरान् मोक्ष्यथ निर्विशङ्कम् ॥ ६० ॥

इति प्रतिज्ञाय निशाचराणां
वधं सुधासारमुचात्मवाचा ।
आश्वास्य वृन्दारकवृन्दमारा-
दन्तर्दधे सत्वरमब्जनाभः ॥ ६१ ॥

अहार्यधैर्ये सुरकार्यधुर्ये
तिरोहिते दैवतसार्वभौमे ।
आशा वितन्वन् मुखराश्चतस्र-
श्चतुर्मुखो वाचमिमामुवाच ॥ ६२ ॥

आश्चर्यचर्याननिवार्यवीर्यान्
गाम्भीर्यचातुर्यनिधीन् सधैर्यान् ।
देवीषु ऋक्षीषु च वानरीषु
प्लवङ्गरूपांस्तनयान् प्रसूध्वम् ॥ ६३ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

आत्मेति पुत्रं श्रुतयो यदाहु-
स्तत् पुत्ररूपं दधतो भवन्तः ।
सहायभूयं कलयन्तु भूमौ
कार्यं चिकीर्षोर्भवतां मुरारेः ॥ ६४ ॥

प्रागेव भल्लूकवरो बलेन
विजृम्भमाणोऽजनि जृम्भतो$ मे ।
त्रिविक्रमस्य त्रिगुणानि सप्त
प्रदक्षिणानि प्रकटं व्यधाद् यः ॥ ६५ ॥

तथेति तच्छासनमादितेयाः
शिरोभिरादाय विनीतिनम्रैः ।
अजीजनन्नात्मसमान् कुमारान्
सौजन्यधन्यान् बलिष्ठा वदान्यान् ॥ ६६ ॥

शतक्रतुर्वालिनमुग्रवीर्यं
सुग्रीवमर्को वरुणः सुषेणम् ।
वायुर्हनूमन्तममन्दवेगं
वह्निश्च नीलं जनयाम्बभूव ॥ ६७ ॥

इत्थं सुतैर्देवमहर्षिसिद्ध-
गन्धर्वविद्याधरकिन्नराणाम् ।
प्लवङ्गरूपैः सवनाचला भू-
राच्छादिताभूज्जलदैरिव द्यौः ॥ ६८ ॥

$ अनुदात्तत्त्वलक्षणस्यात्मनेपदस्यानित्यत्वात् परस्मैपदम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथाविरासीत् क्षितिभर्तुरिष्टे-
रन्ते पुमान् कश्चन वीतिहोत्रात् ।
पात्रं दधानः परमान्नपूर्णं
स्फुरत्सुधासारमिवेन्दुबिम्बम् ॥ ६९ ॥

पत्नीरिदं प्राशय भूपते ! ते
पुत्रोदयस्तासु भविष्यतीति ।
वदन् ददौ क्षोणिभुजे स तूर्ण-
मनुप्रविष्टं हरिणा तदन्नम् ॥ ७० ॥

पयश्चरुं भूपतये वितीर्य
तदाहितां च प्रतिगृह्य पूजाम् ।
ऋत्विग्भिरालोकितमादरात् स-
दन्तर्दधे भूतमभूतपूर्वम् ॥ ७१ ॥

प्राजापत्येऽथ तस्मिन् गतवति पुरुषे पायसं तद् विभज्य
प्रीतामर्धेन चक्रे क्षितिपतितिलकः कोसलाधीशपुत्रीम् ।
अर्धस्यार्धेन कन्यां मगधनरपतेः केकयेन्द्रात्मजां तां
शिष्टस्यार्धेन भूयो मगधपतिसुतामष्टमांशेन चासौ ॥ ७२ ॥

आस्वाद्य पायसमकृत्रिममिन्दुबिम्ब-
निर्यत्ननिर्यदमृतौघलसद्रसश्रि ।
भूमीपुरन्दरपुरन्ध्रिजनेन गर्भः
क्षेमाय सर्वजगतां विभरांबभूवे ॥ ७३ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

यं सूनुं जनयांबभूव महितः श्रीलोकनाथः सुधीः
ख्यातं चक्रकविं सतीसमुदयैः संमानिताम्बाभिधा ।
सर्गः पाण्ड्यमहीभुजा बहुमते नव्ये तदीये महा-
काव्ये दीव्यति जानकीपरिणये चारुर्द्वितीयोऽजनि ॥७४॥

इति जानकीपरिणये

द्वितीयः सर्गः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ तृतीयः सर्गः ।

अथावनीपालवधूषु दौहृद-
व्यथासमाश्लिष्टशरीरयष्टिषु ।
विशेषतः कोसलभूपजा बभौ
सितासु राकारजनीव रात्रिषु ॥ १ ॥

कुचद्वयेनासितचूचुकश्रिणा
स्फुरच्छरस्तम्बरुचा मुखेन च ।
नितम्बिनी स्निग्धतरेण चक्षुषा
विनाक्षरं व्याहरति स्म दौहृदम् ॥ २ ॥

तनोर्यदाहुः समवायिकारणं
भुवं ततो गर्भजुषो मधुद्विषः ।
नरेन्द्रभार्या वपुषः सिसृक्षया
मुदा मृदास्वादनमाचरद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥

स्तनद्वयी भूपतिसुभ्रुवोऽसिता
मुखे बभौ श्रीदयिताय शैशवे
चिराय पातुं जतुमुद्रिता सुधा-
घटद्वयीव प्रहितादरात् सुरैः ॥४॥

प्रियां निजोत्सङ्गभुवो विभूषणं
विधाय पप्रच्छ तदीप्सितं मिथः ।
समुन्नमय्य त्रपया नतं मुखं
मुदा समाघ्राय च मेदिनीश्वरः ॥ ५ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

तदक्षयं शोकहरं सुखावहं
मनोवचोगोचरतामनाश्रितम् ।
भवत्प्रसादान्मयि वस्तु वर्तते
किमर्थयेयान्यदनीदृशं विभो! ॥ ६ ॥

इति ब्रुवाणामभिनन्द्य वल्लभां
चुचुम्ब मृद्वन्धि तदीयमाननम् ।
तदुक्तिसारं स सुधीः पदे पदे
विनिस्सरन्तं तरसालिहन्निव ॥ ७ ॥

अपाङ्गमेवासितमब्जचक्षुषो
वतंसनीलोत्पलभावमानशे ।
श्रमोदबिन्दूत्कर एव हारतां
मृशालसायाः प्रतिकर्मकर्मणि ॥ ८ ॥

हरिर्विसस्मार वधूकरे वसन्
फणाधराधीश्वरभोगमायतम् ।
तपोधनानामपि पावनं मनो
वटद्रुमस्यापि च मञ्जुलं दलम् ॥ ९ ॥

क्रमेण पुष्टिः क्षितिपालसुभ्रुव-
स्तथा प्रतीकैरखिलैः समाददे ।
अदृश्यतायाः प्रथमं निकेतनं
विलग्नमक्ष्णोर्विषयो यथा भवेत् ॥ १० ॥

वधूदरे गर्भभरात् सगौरवे
गभीरतामुज्झति नाभिगह्वरे ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

बभौ स्थिता तत्र चिरात् प्रधाविनी
तमश्छटेवोपरि रोमवल्लरी ॥ ११ ॥

चकार कर्माणि यथाविधि क्रमाद्
विधानवित् पुंसवनादिकानि सः ।
प्रणीतसंस्कारतया विशेषतो
रराज गर्भश्च नरेन्द्रसुभ्रुवः ॥ १२ ॥

अणोरणीयस्त्वमधत्त यत् पुरा
तदा महत्त्वं महतो बभार यत् ।
वधूदरे तत्र चिरस्थिते हरौ
ततोऽभिसंक्रान्तमवैमि तद् द्वयम् ॥ १३ ॥

विलम्बिनीमभ्रघटामिवाम्भसा
फलौघभारेण नतां लतामिव ।
ननन्द गर्भेण सगौरवेण तां
विराजितां वीक्ष्य प्रियामधीश्वरः ॥ १४ ॥

असूत तारेऽदितिदैवते सुतं
नरेन्द्रपत्नी प्रथमा सुखेन सा ।
तिथौ नवम्यां स्फुटमुच्चगेषु च
ग्रहेषु पञ्चस्वधिकर्किलग्नकम् ॥ १५ ॥

अरिष्टदीपास्तदनल्पवर्चसा
क्षणादभूवन्नभिभूततेजसः ।
तदन्वयाधीश्वरभानुरोचिषा
ग्रहा इवान्ये गगनाङ्गणस्थिताः ॥ १६ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अजीजनद् वैजनने सुतं ततो
निरामनस्याश्वपतेः कुमारिका ।
त्रयीव धर्मं खनिभूरिवोज्ज्वलं
मणिं दिगैन्द्रीव मयूखमालिनम् ॥ १७ ॥

शुभे मुहूर्ते सुषुवेऽथ मागधी
यमौ सुतौ विद्विषतां यमोपमौ ।
यथादितिर्वासवदानवद्विषौ
यथाश्विनी निर्जरसां चिकित्सकौ ॥ १८ ॥

तथोच्चकैर्मङ्गलसूचकः श्रुति-
प्रहर्षदोऽजृम्भत तूर्यनिस्वनः ।
नभस्तले निर्जरदुन्दुभिध्वनिं
यथा जनोऽमन्यत तत्प्रतिध्वनिम् ॥ १९ ॥

प्रहर्षतो वारविलासिनीजनाः
स्फुटं नटन्तो जननोत्सवे हरेः ।
सताण्डवा नूतननीरदोदये
शिखण्डिनीनामिव मण्डला बभुः ॥ २० ॥

प्रदक्षिणाकारशिखः प्रसन्नतां
प्रशान्तधूमौघतया प्रकाशयन् ।
मुखं सुराणां स्फुरति स्म तन्मुख-
प्रसादमग्निः कथयन्निव स्वयम् ॥ २१ ॥

सुरैर्विमुक्ता सुरभूरुहोद्भव-
प्रसूनवृष्टिर्द्रुतमासदद् भुवम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

महोत्सवे तत्र वधूमुखेरितः
    क्षणादुलूलुध्वनिरानशे दिवम् ॥ २२ ॥
निधाय रंहोभरमञ्जनोद्भवे
    सुते समस्तं सुरकार्यसिद्धये ।
चचार सामोदमितस्ततः शनै-
    र्ध्रुवं नभस्वानुदये जगत्पतेः ॥ २३ ॥
असौ यशश्चन्द्रिकयाग्रजः शिशुः
    क्षणेन नस्तापमपाकरिष्यति ।
भुजप्रतापोदितमाशरप्रभो-
    रिति प्रसन्ना हरितोऽभवंस्तदा ॥ २४ ॥
जनाय पुत्रोदयशंसिने मुदा
    तथा वसूनि प्रददौ धरापतिः ।
धनाधिनाथोऽपि तदर्थसम्पदे
    यथानुवेलं स्पृहयेत् विस्मितः ॥ २५ ॥
विशामधीशो विहितावगाहनः
    सितांशुगौरं सिचयं नवं दधत् ।
विभूषितश्चन्दनचर्चितः स्रजं
    वहन् द्विजैः सङ्कुलमाप मन्दिरम् ॥ २६ ॥
सुताननाम्भोजचतुष्टयीं मुहु-
    र्ननन्द पश्यन्नवनीपुरन्दरः ।
विलोकयन् दानवसूदनो यथा
    चतुर्मुखीं नाभिभुवः स्वयम्भुवः ॥ २७ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अनुष्ठिते ब्रह्मसुवा महर्षिणा
　　कृतप्रजाशर्मणि जातकर्मणि ।
विशेषतो राजसुता विरेजिरे
　　यथा सुधांशोः शरदागमे कराः ॥ २८ ॥

धरासुरेभ्यः प्रदिशन् धरापतिः
　　सुवर्णभूषाम्बररत्नसञ्चयान् ।
ससर्ज बह्वीरपवर्जनोद्कैः
　　सखीः सरय्वा जितकल्पपादपः ॥ २९ ॥

त्रिहायनीर्द्रोणदुघाः सतर्णकाः
　　प्रभुर्द्विजेभ्यः प्रदिदेश नैचिकीः ।
महोत्सवे तत्र भुवश्च भूयसीः
　　फलान्वितोच्चावचसस्यशालिनीः ॥ ३० ॥

धनैस्तदाशा वसुधासुरान्धसां
　　न केवलं पूरयति स्म भूपतिः ।
यशोभिराशा अपि निन्दितेन्दुभिः
　　शचीपतिप्रष्ठसुधान्धसामहो ॥ ३१ ॥

श्रुतेन यागेन ऋणाद् विमोचित-
　　श्चिराद्दृषीणां मरुतां च पार्थिवः ।
ऋणात् पितॄणां च विसर्जितस्तदा
　　विराजते स्म प्रसवेन देववत् ॥ ३२ ॥

अथाभिधां राम इति क्षितीश्वर-
　　श्चकार सूनोः प्रथमस्य धर्मवित् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथौघतूलावलिपावकार्चिषं
पुमर्थविश्राणनकल्पवल्लरीम् ॥ ३३ ॥

ततः सुतेषु त्रिषु वल्लभो भुवो
निनाय कञ्चिद् भरताभिधार्थताम् ।
तथेतरं लक्ष्मणशब्दवाच्यतां
परं च शत्रुघ्नपदाभिधेयताम् ॥ ३४ ॥

निपीय धात्रीवदनाद् विनिर्गतां
चिरेण गीतिं मणिमञ्चशायिनः ।
सुखं निदद्रुः शिशवो मुहुर्मुहुः
सरोदनारम्भमुदञ्चितस्मितम् ॥ ३५ ॥

द्वयेन जान्वोः कनकाङ्गणे कर-
द्वयीसहायेन निरूढचङ्क्रमाः ।
विजह्रिरे ते नरपालबालका-
स्तटे सुमेरोरिव सिंहशावकाः ॥ ३६ ॥

वचांसि धात्रीकथितानि दारका
धरापतेरन्ववदञ्छुका इव ।
जनस्य सिञ्चन्त इव श्रुतीः सुधा-
रसेन वर्णैरनतिस्फुटोदितैः ॥ ३७ ॥

दृढं गृहीत्वा जननीकराङ्गुलीः
समर्पयन्ति स्म पदानि कानिचित् ।
शनैश्शनैरङ्गणमेदिनीषु ते
पदक्वणत्काञ्चनकिङ्किणीगणाः ॥ ३८ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

विजह्रिरे वीथिषु बालकैः समं
नृपालबालाः क्षितिरेणुरूषिताः ।
वनीषु दीव्यत्कुसुमासु षट्पदाः
प्रसूनधूलीपरिधूसरा इव ॥ ३९ ॥

प्रणीतचौलः प्रचलच्छिखण्डकः
कुमारवर्गोऽक्षरवेदिकां गतः ।
लिपिं समस्तां जगृहे न केवलं
धियो विलासैर्हृदयं गुरोरपि ॥ ४० ॥

अथोपनीता विधिवत् पुरोधसा
धृतोपवीताजिनदण्डमेखलाः ।
चकासति स्म प्रथमाश्रमस्थ ते
यथावताराः क्षितिपालनन्दनाः ॥ ४१ ॥

वसिष्ठतो ब्रह्मविदां वरिष्ठत-
स्त्रयीं तदङ्गैः सममध्यगीषत ।
अनेहसाल्पेन च ते प्रपेदिरे
तथा समस्तासु कलासु कौशलम् ॥ ४२ ॥

सुधन्वनोऽस्त्राणि समुज्ज्वलानि ते
सुखादशिक्षन्त सुता महीक्षितः ।
प्रकाशितास्तैरभवन् दुरासदाः
प्रभाकरोस्रैरिव घर्मवासराः ॥ ४३ ॥

दृढव्रतैर्धर्मरतैर्यशस्विभि-
र्दयालुभिर्दानपरैर्विचक्षणैः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

बहुश्रुतैः सज्जनसम्मतैः स तैः
सुतैश्चतुर्भिः शुशुभे महीपतिः ॥ ४४ ॥

उवास रामेण विना न लक्ष्मणः
क्षणं न चोवास स तं विना पुनः।
वसेत् प्रसादो विधुमन्तरेण किं
विना प्रसादेन वसेद् विधुश्च किम् ॥ ४५ ॥

परस्परं तौ भरतश्च लक्ष्मणा-
नुजश्च सौहार्दमुभावपुष्यताम्।
यथा शचीवल्लभकैटभद्विषौ
यथाश्विनौ मारुतपावकौ यथा ॥ ४६ ॥

अथासदत् तं क्षितिपाकशासनं
*विकल्पपङ्केरुहसम्भवो मुनिः।
अभूत् त्रिशङ्कोस्त्रिदिवाधिरोहणे
यदीयवाणी प्रगुणाधिरोहणी ॥ ४७ ॥

अनर्घ्यमर्घ्यादिभिरीश्वरः क्षिते-
स्तमर्चयित्वा विधिवत् तपोधनम्।
प्रहृष्टचेताः कुशपूतविष्टरे
निविष्टमाचष्ट वसिष्ठसन्निधौ ॥ ४८ ॥

अनुग्रहोऽयं मयि दर्शितस्त्वया
ततः प्रतिष्ठां गतमद्य मत्कुलम्।

* विकल्पब्रह्मा विश्वामित्र इत्यर्थः।

DR.RUPAK NATH (DR.RUPAK NATH)

मुने! निकेतं परिपूतमद्य मे
    जनिर्मदीया च फलान्विताजनि ॥ ४९ ॥

त्वया यदुद्दिश्य मुनीन्द्र! भूरियं
    पदारविन्दार्पणमानिताधुना ।
तदर्पयिष्यामि स्यादसंशयं
    विहाय शङ्कामभिधेहि वाञ्छितम् ॥ ५० ॥

इति प्रहर्षादनुकूलवादिनं
    धराधिनाथं मुनिरभ्यभाषत ।
भवान् हरिश्चन्द्रनृपश्च वीक्षितौ
    मनोः कुले द्वाविह सत्यसङ्गरौ ॥ ५१ ॥

अहं विधित्सुः सवनं महीपते!
    तदन्तरायप्रशमाय पूर्वजम् ।
कुमारमानेतुमिहागतोऽस्मि ते
    सहायवन्तं धनुषा प्रयच्छ तम् ॥ ५२ ॥

सुबाहुसुन्दप्रभवौ दुरासदौ
    निशाचरावध्वरविघ्नकारिणौ ।
निहन्तुमीष्टे सुत एव ते रणे
    हिमान्धकाराविव चण्डदीधितिः ॥ ५३ ॥

इतीरयित्वा विरतं मुनीश्वरं
    गतप्रहर्षः पतिरब्रवीद् भुवः ।
क्व मे कुमारः सुकुमारविग्रहो
    निशाचराः कर्कशमूर्तयः क्व वा ॥ ५४ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अशिक्षितास्त्रः सकलास्त्रकोविदै-
  रपेतमायः कपटाहवप्रियैः ।
अवाहिनीको ध्वजिनीयुतैः कथं
  निशाचरैर्युद्धमसौ करिष्यति ॥ ५५ ॥

न दीयते वत्स इति त्वदग्रतो
  बिभेमि वक्तुं तदये मुनीन्द्र ! मे ।
स्वयं विदित्वाशयमत्र दारके
  दयस्व लब्धे विविधैर्व्रतैर्मया ॥ ५६ ॥

इतीरिते भूतलशीतलत्विषा
  तथा स जज्वाल तपोधनः क्रुधा ।
भयेन मेने तमिमं यथा जनो
  जगद् दिधक्षुं प्रलयाशुशुक्षणिम् ॥ ५७ ॥

चचाल भूमिर्जलधिः प्रचुक्षुभे
  शिखी न जज्वाल ववौ न मारुतः ।
प्रपेदिरे त्रासभरं सुधान्धस-
  स्तपोधने क्रोधवशं गते सति ॥ ५८ ॥

अथाब्रवीदग्रसरस्तपस्विना-
  महं गमिष्यामि पुनर्यथागतम् ।
चिरं भवाञ्जीवतु भूपते ! न चे-
  न्मृषा प्रतिज्ञां भुवि कः करिष्यति ॥ ५९ ॥

उदीरितायामिति वाचि तत्क्षणा-
  दमर्षिणा गाढतरं महर्षिणा ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अरुन्धतीजानिरुवाच मानसीं
व्यथां विधून्वन्नवनीबिडौजसः ॥ ६० ॥

कुले मनोरश्रुतपूर्वमर्थिभि-
र्ब्रवीति नास्तीति पदं कथं भवान् ।
ननु प्रतिष्ठा भुवनेषु विश्रुता
वदान्यतोपज्ञममुष्य भूपते ! ॥ ६१ ॥

महीपते ! नूतनवेधसे विना
विचारलेशं तनयं त्वमर्पय ।
अयं क्षमो राक्षसनिग्रहे स्वयं
तथापि भाग्याद् भवतः समागतः ॥ ६२ ॥

त्रिशङ्कुसंस्थापनमातनोज्जग-
त्त्रयं विनिर्मातुमिवाप्रमादितः ।
विधूय च क्षात्त्रमसौ तपश्चयैः
समासदद् ब्रह्मर्षित्वमञ्जसा ॥ ६३ ॥

पुरा मदीयैस्तनयैः सहात्मनः
सुताननेनाकलितोऽपि निग्रहः ।
कृतोऽमुना किञ्च तथा त्रिशङ्कुना
समं शुनःशेफमनुग्रहोऽस्पृशत् ॥ ६४ ॥

इत्थं वसिष्ठवचनैरपनीतशोक-
भूमा प्रसन्नहृदयः कुशिकात्मजाय ।
रामं धनुर्धरमदान्मदनाभिरामं
राजा गृहीतधनुषा सह लक्ष्मणेन ॥ ६५ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

यं सूनुं जनयाम्बभूव महितः श्रीलोकनाथः सुधीः
　ख्यातं चक्रकविं सतीसमुदयैः संमानिताम्बाभिधा ।
सावित्र्या सममेव यं श्रितवती वाग्देवता सादरं
　तत्काव्येऽत्र हि जानकीपरिणये सर्गस्तृतीयोऽजनि ॥ ६६ ॥

इति जानकीपरिणये

तृतीयः सर्गः ।

———

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ चतुर्थः सर्गः ।

पुरमुच्छ्रितध्वजमुदग्रतोरणं
कदलीतरुक्रमुकषण्डमण्डितम् ।
जलसिक्तमुक्तकुसुमप्रतोलिकं
तदभून्नरेन्द्रसुतयोर्विनिर्गमे ॥ १ ॥

अभिवाद्य मातृजनमश्रुशीकरै-
रहिमैस्तदक्षिगलितैः समुक्षितौ ।
पितरं प्रणम्य च पुरोधसा समं
सविधं मुनेरभजतां क्षणेन तौ ॥ २ ॥

अथ रामलक्ष्मणसमेतपार्श्वभू-
र्निरगान्नरेन्द्रभवनात् तपोधनः ।
सविधे सुरासुरपुरोधसौ दधत्
प्रथमाचलादिव तुषारदीधितिः ॥ ३ ॥

समवाकिरन् सपदि लाजसञ्चयैः
पुरयोषितः क्षितिपतेः कुमारकौ ।
कुसुमैर्वनेषु चिरिबिल्वशाखिका
मधुमाधवाविव समुज्झितैर्निजैः ॥ ४ ॥

सरयूजलाचमननिर्मलात्मने
रघुनन्दनाय सकनीयसे मुनिः ।
अदिशद् बलामतिबलां च विद्ययो-
रनुभावतः *स न तयोः क्लमं ययौ ॥ ५ ॥

---

* सः सकनीयान् रामः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सरयूतटे विततयागकर्मणां
    तपनान्ववायधरणीभुजाममी ।
अधिवेदि यूपकुलमालुलोकिरे
    पुलकाङ्कुरौघमिव हर्षजं भुवः ॥ ६ ॥

विषयेषु वा गिरिषु वा नदीषु वा
    पथि यद्यदक्षिसरणीमगाहत ।
विनयेन तत्तदभिधामपृच्छतां
    मुनिमात्मजौ नरपतेः कुतूहलात् ॥ ७ ॥

सरसैः फलैः क्षितिरुहा विहङ्गमाः
    कलनिस्वनैः कुसुमसञ्चयैर्लताः ।
हरिणीगणाश्च तरलैर्विलोकितैः
    समपूजयन् सपदि राजनन्दनौ ॥ ८ ॥

तरसा तमाश्रमममी प्रपेदिरे
    हरकोपदग्धवपुषो मनोभुवः ।
वहता परागचयमङ्गभस्मनां
    मरुता विमोहितमृगद्विजव्रजम् ॥ ९ ॥

अयमाश्रमः पशुपतेस्तदक्षिभू-
    शिखिदग्धमङ्गमिह पुष्पधन्वनः ।
अपतत् तदाप्रभृति दिक्ष्वसौ पुनः
    प्रथतेतरां जनपदोऽङ्गसंज्ञया ॥ १० ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

रजनीचरी वसति काचिदत्र तां
　　जहि सायकेन निशितेन ताटकाम् ।
रघुवंशरत्न! भवतामनामयौ
　　विषयौ करूशमलदाभिधाविमौ ॥ ११ ॥

इति वाचमूचिषि तपस्विनां वरे
　　धनुराततज्यमतनिष्ट तत्क्षणात् ।
हरितां मुखानि मुखराणि शिञ्जिनी-
　　जनितैश्चकार च स भैरवै रवैः ॥ १२ ॥

धनुषः स्वनं रघुपतेर्घनाघन-
　　ध्वनिगर्वचर्वणचणं निशम्य सा ।
कलुषा रुषा परुषभाषणापटुः
　　पुरुषादिनी विषमवेषभीषणा ॥ १३ ॥

दधतीभचर्मपरिधानमायतं
　　स्तनमण्डलार्पितकपालमालिका ।
नररक्तचन्दनरसेन रूषिता
　　शवभस्मकल्पितकपोलमण्डना ॥ १४ ॥

प्रलयान्धकारपटलैरिवोद्धतै-
　　र्भुवनत्रयीदुरितसञ्चयैरिव ।
अयशोभरैरिव कुलस्य रक्षसां
　　द्रुहिणेन मेचकरुचिर्विनिर्मिता ॥ १५ ॥

ज्वलदग्निकुण्डनयना विशङ्कट-
　　भ्रुकुटीविटङ्कितभयङ्करानना ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

चपला कडारचिकुरोत्करा जव-
द्रुतपातितद्रुमविकीर्णपद्धतिः ॥ १६ ॥

रदनान्तरेषु चिरलग्नजाङ्गल-
ग्रहणेच्छया विदधती विलोलनम् ।
रसनाञ्चलेन मुहुरास्यगह्वरे
विकटाट्टहासमुचि विस्रगन्धिनी ॥ १७ ॥

अथ राघवोऽध्वनि निरीक्ष्य राक्षसीं
प्रजिहीर्षयोद्यतभुजाग्रमायतीम् ।
वहता शरेण यमदण्डचण्डतां
जगदापदा सह निनाय तां क्षयम् ॥ १८ ॥

रघुनन्दनः समतनोन्निशाचरी-
कदनं प्रयासलवमन्तरेण यत् ।
समशिश्रियत् सपदि पूर्वरङ्गतां
क्षणदाचरोन्मथननाटकस्य तत् ॥ १९ ॥

अथ ताटकानिधनहर्षितान्मुने-
रधिगम्य तावखिलमन्त्रमण्डलम् ।
रघुनन्दनावभवतां दुरासदौ
शिखिभास्करौ प्रचुरतेजसाविव ॥ २० ॥

अभजन्त ते तदनु वामनाश्रमं
श्रमहारिशाखितलवर्तितापसम् ।
कुशवल्कलाजिनविराजितोटज-
प्रकरं प्रशान्ततरसत्त्वसङ्कुलम् ॥ २१ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ तत्र गाधितनुभूस्तपोवने
    विधिवत् समारभत कर्तुमध्वरम् ।
प्रथमानभव्यरसहव्यतर्पित-
    त्रिदिवालयोज्झितसुधारसादरम् ॥ २२ ॥

अथ रामलक्ष्मणभुजाभिरक्षिते
    महिते मुनेश्चलति यज्ञकर्मणि ।
वपुषा विडम्बितवलाहकैरभूत्
    क्षणदाचरैर्निबिडमम्बरं क्षणात् ॥ २३ ॥

विततप्रयोगमधिवेदि ऋत्विजां
    कुलमाकुलं विदधतो निशाचराः ।
क्षतजं पुरैव मुमुचू रघूद्वह-
    प्रहितज्वलद्विशिखशैलघट्टनात् ॥ २४ ॥

दधिरे मखोपकरणानि शोणतां
    रुधिरेण तेन पतता नभस्स्थलात् ।
नयनाञ्चलानि नरपालबालयो-
    रभजत् क्षणादरुणताममर्षतः ॥ २५ ॥

समधत्त यत् पवनदैवतं दुरा-
    सदमस्त्रमुद्भटजवं शरासने ।
रघुनन्दनः सपदि तेन ताटका-
    तनुजं जले जलनिधेरपातयत् ॥ २६ ॥

अदहत् सुबाहुमपि पावकास्त्रतो
    रजनीचरं सरभसं रघूद्वहः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ रक्षसां तदखिलं बलं भया-
    दभजद् दिशासु लघु कान्दिशीकताम् ॥ २७ ॥
इति राघवक्षपितविघ्नमध्वरं
    निरवर्तयत् सपदि ऋत्विजां गणः ।
प्रमदाश्रुभिः प्रथममाप्लुतः शनै-
    र्मुनिरातनोदवभृथाप्लवं ततः ॥ २८ ॥
शुभसूचकाक्षरमनोज्ञया गिरा
    कलयन् प्रमोदभरितं रघूद्वहम् ।
अवदन्मुनिः कुशिकभूर्निमन्त्रितो
    मिथिलाधिपेन सवनं विधित्सुना ॥ २९ ॥
अयि राम! सिद्धमिह ते प्रभावतः
    क्रतुकर्म शर्म च विनिर्मितं मम ।
*जनकाज्ञया विहितधर्मवर्धनो
    भवताद् भवान् ‡क्षितिजयान्वितोऽचिरात् ॥ ३० ॥
जनकश्चिकीर्षति मखं विलोकितुं
    तमहं व्रजामि मिथिलाभिधां पुरीम् ।
धनुरैश्वरं त्वमपि तत्र वीक्षितुं
    समुपेहि पार्थिवसुत! क्षणादिति ॥ ३१ ॥
अथ निर्ययौ मुनिवरस्तपोवना-
    न्मिथिलापुरं प्रति सरामलक्ष्मणः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

---

* जनकस्य पितुः अथच तन्नामकस्य विदेहराजस्य आज्ञया । ‡ क्षितिजयान्वितः महीविजयोपेतः अथच सीतोपेतः ।

अनुजग्मुरध्वनि सुदूरमाकुला
हरिणार्भकाः परिचिताश्चिरेण तम् ॥ ३२ ॥

विषयान् पुराणि विपिनानि पर्वतान्
सरितः सरांसि च विलङ्घ्य ते जवात् ।
वसुपालितां वसुमतीं प्रपेदिरे
धनधान्यरत्नपशुजालसंकुलाम् ॥ ३३ ॥

कथयन् कुशान्वयचरित्रमद्भुतं
मुनिपुङ्गवो रघुवराय सादरम् ।
अचलाधिराजतनयामुदन्वतो
महिषीमवाप मरुतां तरङ्गिणीम् ॥ ३४ ॥

अवदन्मुनिस्तदनु दिव्यवर्त्मनी-
चरितं बुभुत्सति नरेन्द्रनन्दने ।
तनयाद्वयं हिमवतोऽभवत् तयोः
प्रथमां नदीं सुरगणोऽनयद् दिवम् ॥ ३५ ॥

स्मरशासनाय तनयां कनीयसीं
प्रदिदेश हर्षभरितो महीधरः ।
शिवयोश्चिरं मिलितयोः परस्परं
धरणी बभार खलु वीर्यमाहितम् ॥ ३६ ॥

ज्वलने क्षमा सपदि वोढुमक्षमा
विससर्ज तत् स च सुधान्धसां पुनः ।
निदधे जवात् सरिति सा च तीरभू-
प्रभवे जहौ शरवणे हिरण्मये ॥ ३७ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अजनिष्ट तत्र किल धाम षण्मुखी-
परिपीतभव्यरसकृत्तिकास्तनम् ।
दनुजावलीदलनकेलिसादरं
प्रणतार्तिभञ्जनकलाविशारदम् ॥ ३८ ॥

अथ राघवे कथमगाहत क्षितिं
विबुधापगेति विनयेन पृच्छति ।
उपचक्रमे निगदितुं मुनिर्मरु-
त्सरितोऽवतारचरितं यथाक्रमम् ॥ ३९ ॥

अजनिष्ट कश्चन पुरा धरापतिः
सगराभिधस्तरणिवंशभूषणम् ।
स विधित्सुरध्वरशिखामणिं हयं
विससर्ज धन्विनिकुरम्बरक्षितम् ॥ ४० ॥

अथ कीर्तिसञ्चयमिवावनीपते-
र्हरिदन्तरेषु कृतचङ्क्रमक्रमम् ।
हरति स्म धन्विनिवहैरलक्षितो
हयपुङ्गवं मखभुजामधीश्वरः ॥ ४१ ॥

हयरत्नमध्वनि विनष्टमञ्जसा
हयरक्षिणः क्षितिभुजे न्यवेदयन् ।
स च मार्गणाय तुरगस्य सत्वरं
निखिलेन पुत्रनिवहानचूचुदत् ॥ ४२ ॥

सरितः सरांसि विपिनानि पर्वतान्
विषयान् पुराणि विविधाश्च मेदिनीः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सहसा विचित्य ददृशुर्न कुत्रचित्
सगरात्मजा हयहयापहारिणौ ॥ ४३ ॥

अहरत् तुरङ्गमयमेष मोषक-
स्तुरगस्य वाजिनमसावचूचुरत् ।
इति जघ्नुरध्वनि समस्ततो जनां-
श्चरतः क्रुधा सगरभूपतेः सुताः ॥ ४४ ॥

क्षितिमण्डले तमनवेक्ष्य वाजिनं
विचिचीषवस्तदनु ते रसातले ।
अवदारणं विदधिरे तथा क्षितेः
स्थितिमाशशाङ्करवि तद्यशो भजेत् ॥ ४५ ॥

अथ ते निमीलितविलोचनं शनै-
रवलोकयन्तमधिचित्तमीश्वरम् ।
विलुलोकिरे कपिलमुग्रतेजसं
तुरगं च तत्र विचरन्तमन्तिके ॥ ४६ ॥

अयमत्र तिष्ठति तुरङ्गतस्करो
लघु बध्यतां झटिति वध्यतामिति ।
कटुभाषिणः कपिलरोषपावके
सुमतेः सुताः शलभतां प्रपेदिरे ॥ ४७ ॥

समचोदयत् तदनु वाजिलिप्सया
सगरोऽशुमन्तमसमञ्जसम्भवम् ।
स च तान् निरीक्ष्य भुवि भस्मसात्कृतान्
सलिलं प्रदातुमुदयुङ्क्त दुःखितः ॥ ४८ ॥

DR.RUPAK NATH (DR.RUPAK NATH)

अमरापगाजलनिवापतो गतिः
   सुलभा भवत्पितृकुलस्य नान्यतः ।
भज यत्नमङ्ग ! कुलदीप ! तत् स्वयं
   सुरनिम्नगानयनकर्मणि द्रुतम् ॥ ४९ ॥

इति वैनतेयवचसा जलाञ्जलौ
   शमितादरः प्रतिनिवृत्य वाजिना ।
निरवर्तयन्निजपितामहक्रतुं
   स महीं ररक्ष च वनं गते नृपे ॥ ५० ॥

स दिलीपनाम्नि तनुजे धुरं क्षिते-
   र्निदधेऽभजच्च तपसे तपोवनम् ।
स भगीरथे निजसुते महारथे
   विनिवेश्य भारमवनेर्वनं ययौ ॥ ५१ ॥

चरितं निशम्य सगरात्मजन्मनां
   विनिवेश्य च क्षितिधुरां स मन्त्रिषु ।
अवतारणाय सरितः सुपर्वणां
   चरितुं समारभत दुश्चरं तपः ॥ ५२ ॥

तपसा प्रसन्नमवनीपतिर्मरु-
   त्तटिनीमयाचत सरोजविष्टरम् ।
स च वाहिनीमनुशशास तां पुन-
   स्त्वमलङ्कुरुष्व तरसा रसामिति ॥ ५३ ॥

क्षितिपं जगाद सुरवाहिनी स्मयात्
   त्वमितो निवर्तय मनो मनोरथात् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अवलोकयेऽद्य तमहं न कुत्रचि-
ज्जवमुद्भटं जगति यः सहेत मे ॥ ५४ ॥

तदनु स्मयं शमयितुं विधिर्मरु-
त्सरितोऽवदत् क्षितिपते! त्वमञ्जसा ।
तपसा प्रसादय कपर्दिनं स ते
फलितं करिष्यति मनोरथद्रुमम् ॥ ५५ ॥

इति चोदितो नरपतिः स्वयम्भुवा
तपसा प्रसन्नमकरोत् पिनाकिनम् ।
धरणीभुजे त्रिदिवसिन्धुधारणं
प्रभुणा च तेन दयया प्रतिश्रुतम् ॥ ५६ ॥

अपतत् सगर्वभरमभ्रवाहिनी
हरमूर्ध्नि तं झटिति हन्तुमुद्यता ।
समशिश्रियत् स्वयमदृश्यतां जटा-
पटले भ्रमीर्विदधती चिरं प्रभोः ॥ ५७ ॥

सुरनिम्नगां क्षितिपुरन्दरस्तुतो
विससर्ज बिन्दुसरसि स्मरान्तकः ।
अभवंस्ततः सपदि सप्त सिन्धवः
शरदिन्दुकुन्दघनसारबन्धवः ॥ ५८ ॥

अथ तासु वासवहरिद् विभूषिता
तिसृभिर्दिशा च तिसृभिः प्रचेतसः ।
रथमन्वगात् सपदि काचिदापगा
सजवं भगीरथमहीशतक्रतोः ॥ ५९ ॥

DR.RUPNATH(DR.RUPAK NATH)

लघु जह्नुरध्वरभुवं विनुह्नुता-
मवलोक्य दिव्यसरिता ज्वलन् रुषा ।
पिबति स्म तां क्षितिभुजा समीडितो
विजहौ पुनः श्रवणवर्त्मना क्षणात् ॥ ६० ॥

जलसेकशुद्धनिजदेहभस्मनो
नरपालनिर्मिततनिवापकर्मणः ।
त्रिदिवातिथीन् सगरजान् विधाय ता-
नभजत् सुपर्वसरिदम्भसां निधिम् ॥ ६१ ॥

पुरमाससाद सुरलोकवाहिनीं
तपसा विधाय नरलोकवाहिनीम् ।
रथमास्थितः सरभसं महारथ-
श्चरितार्थतामधिगतो भगीरथः ॥ ६२ ॥

इति राघवौ मुनिमुखेन्दुनिःसृतां
परिपीय निर्जरनदीकथासुधाम् ।
*वसता चिरादधिविशालमादरा-
दभिपूजितौ सुमतिना महीभुजा ॥ ६३ ॥

अभजन्त ते तदनु कञ्चिदाश्रमं
सुरराजदुश्चरितगूढसाक्षिणम् ।
शिथिलोटजं द्विरदभग्नपादपं
चिरलुप्तकुम्भजलसेकवल्लिकम् ॥ ६४ ॥

---

* 'वसता' इत्यस्य स्थाने 'मुदितौ' इति पाठ्यं भाति ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ तत्र गौतमकलत्रसंश्रयां
मुनिपुङ्गवे कथयति स्वयं कथाम् ।
उदभूत् तपोधनवधूः शिलात्मता-
मपहाय राघवपदार्पणक्षणात् ॥ ६५ ॥

अजनिष्ट गौतमवधूविनिर्मितौ
रघुवीरपादरज एव कारणम् ।
सुधियो रजः सकलसर्गकारणं
प्रवदन्ति यद् भवति किं तदन्यथा ॥ ६६ ॥

रघुनाथपादरजसामनुग्रहा-
दखिलैः क्षणादवयवैः समुज्झितम् ।
उपलत्वमुच्चतरकर्कशस्तन-
द्वयमन्तरेण मुनियोषितोऽद्भुतम् ॥ ६७ ॥

द्रुतमागतेन निजमाश्रमं वधू-
सहितेन दीर्घतपसाभिपूजिताः ।
अभजन्त ते निखिलसम्पदां पदं
मिथिलाभिधां जनकपालितां पुरीम् ॥ ६८ ॥

उत्पन्ना वसुधातलादिह वरा सीताभिधा कन्यका
किञ्च ब्रह्मविदां शिखामणिरिह क्षोणीपतिर्वर्तते ।
अत्रास्ते खलु चण्डमन्तकरिपोः कोदण्डमित्यादराद्
रामस्तां नगरीमवैक्षत मणिप्रासादरुद्धाम्बराम् ॥६९॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

यं सूनुं जनयाम्बभूव माहितः श्रीलोकनाथः सुधीः
ख्यातं चक्रकविं सतां समुदयैः सम्मानिताम्बाभिधा ।
सर्गस्तस्य कृतौ निरुद्धलिगिरश्वेरावनीवासव-
श्लाघासीमनि जानकीपरिणये तुर्योऽतिवर्योऽजनि ॥७०॥

इति जानकीपरिणये

चतुर्थः सर्गः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ पञ्चमः सर्गः ।

अथ राघवदर्शनोत्सुकाः
प्रमदाः सौधगवाक्षनिर्गतैः ।
विशिखा विदधुः सतोरणा
मिथिलायां निजलोचनांशुभिः ॥ १ ॥

किमिमौ मधुपुष्पसायकौ
किमिमौ निर्जरसां चिकित्सकौ ।
किमिमौ हरिणाङ्कभास्करा-
विति तौ पौरजनाः शशङ्किरे ॥ २ ॥

विधिवज्जनकप्रणीतया
समतुष्यत् स महर्षिरर्चया ।
सुजनैः स्वयमादरेण यत्
क्रियते तत् कुरुते मुदं सताम् ॥ ३ ॥

रघुनन्दनरूपदर्शन-
प्रभवानन्दनिमग्नमानसः ।
तमपृच्छदिदं धराधिभू-
रुपविष्टं कुशविष्टरे मुनिम् ॥ ४ ॥

मुनिपुङ्गव! शंस काविमौ
सुखयन्तौ हृदयानि दारकौ ।
वियदध्वचरौ मणिक्षिता-
विह दस्रौ प्रतिबिम्बिताविव ॥ ५ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

निजरूपनिरस्तमन्मथौ
भुजतेजोविजितप्रभाकरौ ।
गतिधिक्कृतगन्धसिन्धुरौ
मतिनिर्धूतमरुत्पुरोहितौ ॥ ६ ॥

प्रचलत्तपनीयकुण्डलौ
मुखभासा जितचन्द्रमण्डलौ ।
शतपत्रसमानलोचनौ
वचसा माक्षिकगर्वमोचनौ ॥ ७ ॥

जनचित्तहरस्फुरद्रुचौ
नवजीमूतसमुल्लसत्कचौ ।
समुपस्थितयौवनावुभौ
तनुमन्माधवचित्तभूनिभौ ॥ ८ ॥

भुवनत्रयरक्षणे क्षमौ
युवकण्ठीरवचण्डविक्रमौ ।
खलनिग्रहणोत्सुकौ क्षिता-
ववतीर्णौ त्रिदिवाद्दिवामरौ ॥ ९ ॥

(पञ्चभिः कुलकम्)

किमुभौ सुरराजनन्दना-
वुत गन्धर्वपतेः कुमारकौ ।
अथवा निजयानरंहसा
भुवि सिद्धौ वियदध्वनश्च्युतौ ॥ १० ॥

स्फुरति स्फुटमेनयोरयं
कतरः श्यामलकोमलच्छविः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

तरसा हृदयं विलीयते
    दृढमस्मिन् परमात्मनीव मे ॥ ११ ॥

अपरो द्रुतहाटकप्रभो
    विनयी कुञ्चितनीलकुन्तलः ।
वयसा गुणतः प्रमाणतः
    सदृशस्तस्य चकास्ति नन्वसौ ॥ १२ ॥

विविधेषु कुलेषु जन्मना
    कुलमाभ्यां किमभूदलङ्कृतम् ।
समसूत च कः पुमानिमौ
    जलधिः कौस्तुभकल्पकाविव ॥ १३ ॥

भुवने पदयोः कयोरिमा-
    वदधातामभिधेयतामुभौ ।
भुवमाचरतां किमात्मनोः
    पदविन्यासपवित्रितामिमाम् ॥ १४ ॥

इति संसदि तेन गाधिभू-
    रनुयुक्तो धरणीबिडौजसा ।
अवदत् तमकद्वदो मुनिः
    स्मितभासा जितचन्द्रदीधितिः ॥ १५ ॥

मनुवंशमणी महाभुजौ
    तनयौ पङ्क्तिरथावनीभुजः ।
प्रथितौ भुवि रामलक्ष्मणा-
    विति सर्वास्त्रविशारदाविमौ ॥ १६ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

निजघान शितेन ताटकां
विशिखेन प्रथमोऽयमेनयोः ।
अवधीच्च सुबाहुमम्बुधे-
र्लघु मारीचमपातयज्जले ॥ १७ ॥

निजपादपरागपावित-
प्रमदासङ्गतगौतमार्चितः ।
विलुलोकिषयैव धूर्जटे-
र्धनुषः सत्त्वनिधिः समागतः ॥ १८ ॥

अयि दर्शय चापमैश्वरं
रघुवीराय विदेहभूपते!।
तदसौ पुनराततज्यतां
भुजवीर्येण रयेण नेष्यति ॥ १९ ॥

धनुरस्तु तदैन्दुशेखरं
नरपालैरपरैर्दुरानमम् ।
तदयं स्ववशं करिष्यति
प्रसभं सर्पमिवाहितुण्डिकः ॥ २० ॥

धनुषोऽयममुक्तशैशवः
कथमारोपणमाचरिष्यति ।
इति चेदयि शङ्कसे श्रुता
न कथा वामनसंश्रया त्वया ॥ २१ ॥

भुजवीर्यममुष्य शाम्भवे
धनुषि व्यक्ततरं भविष्यति ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

वितरिष्यति वीर्यशुल्कतो
मुदितोऽस्मै तनयां भवानपि ॥ २२ ॥
इति शंसति संसदि द्विजे
जनकश्छिन्नसमस्तसंशयः ।
धनुरानयनाय पार्श्वगान्
पुरुषान् प्रेषयति स्म भूरिशः ॥ २३ ॥
अथ ते विशिखासनं घनं
धरणीपालसभे तदानयन् ।
सुरराजशरासनप्रभं
भुजगाधीश्वरभोगभीषणम् ॥ २४ ॥
धनुरुग्रतरं तदग्रही-
दनयच्च द्रुतमाततज्यताम् ।
विचकर्ष च विस्मयान्वितान्
विदधानो रघुनन्दनो जनान् ॥ २५ ॥
दलितात् तदमन्दघर्षणा-
द्धनुषोऽजायत भैरवो रवः ।
विपुलेषु दिगन्तदन्तिनां
श्रुतिरन्ध्रेषु पदं समर्पयन् ॥ २६ ॥
इति दर्शितवीर्यसम्पदं
रघुवीरं पुरभिच्छरासने ।
प्रशशंस तरङ्गितो मुदा
जनकः संसदि सत्यसङ्गरः ॥ २७ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ राजनिदेशतः सखी-
निकुरुम्बैः सममायती सभाम् ।
रघुनाथविलोचनातिथि-
र्मिथिलाधीशसुता बभूव सा ॥ २८ ॥

रुचिशालि पुरैव यद्वपुः
पुनरुक्ताभमभूत् सयौवनम् ।
स्वत एव हि रत्नमुल्लसद्-
द्युति शाणोल्लिखितं तु किं पुनः ॥ २९ ॥

निखिलावयवा धराभुवो
निजसौन्दर्यसुधापयोनिधौ ।
रघुवंशमणेरमज्जयन्
द्वयमक्ष्णोरनिमेषमादरात् ॥ ३० ॥

समता कथमस्तु यत्कचै-
रलिनां निन्दितचारुचामरैः ।
भजतां कुसुमौघमन्वहं
कुसुमौघेन सदा निषेवितैः ॥ ३१ ॥

अभिभूतमभूद् घनश्रिया
ननु यत्केशभरेण चामरम् ।
अत एव तदन्वितं ह्रिया
चमरीपृष्ठत एव तिष्ठति ॥ ३२ ॥

दधतानिशमेकरूपतां
तुलितोऽयं निटिलेन चन्द्रमाः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

भविता क्षयवृद्धिवर्जितः
    स चतुर्थीगत एव चेत् सदा ॥ ३३ ॥

अपि यं प्रतिपद्गतं जनो
    नमतीन्दुं गतदोषमादरात् ।
यदलीकरुचेर्मलीमुचं
    न चतुर्थीगतमीक्षते हि तम् ॥ ३४ ॥

वदनं वनिताशिखामणे-
    र्विरराजान्वयि रेखया भ्रुवोः ।
दयितेन रतेः सुधाकरः
    सुहृदा न्यस्तमिवोद्वहन् धनुः ॥ ३५ ॥

विललास यदानने सुधा-
    सरसि भ्रूर्लसदञ्जनच्छविः ।
स्फुटमुच्चलितेव वीचिका
    नवशैवालकुलेन सङ्कुला ॥ ३६ ॥

क्षयमुज्झति नो न लक्ष्मणा
    रहितो भाति न वा दिवानिशम् ।
अमुखावयवो मुखेन तत्
    सदृशः स्यात् सुदृशः कथं शशी ॥ ३७ ॥

अजयत् स्वयमब्जयोः* द्वयं
    युगली लोचनयोर्न केवलम् ।

* अब्जयोः पद्मयोः, अथवा पद्मचन्द्रयोः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अपि निर्भरविभ्रमावली-
सदनं तद् वदनं नतभ्रुवः ॥ ३८ ॥

भजता श्रवणावतंसतां
ध्रुवमन्ते वसता सदा दृशोः ।
सुषमाधिगता सुखादभू-
दसिताब्जेन धरातनूभुवः ॥ ३९ ॥

रमणीमणिकर्णपाशयो-
र्विरराज प्रचुरश्रियोर्द्वयी ।
युगली परिवेषयोरिव
स्फुटताटङ्कसुधांशुबिम्बयोः ॥ ४० ॥

सुदतीशुभकर्णकुण्डल-
स्फुरदुद्दाममणीगणश्रियः ।
अभजन्त कपोलमण्डली-
‡मधि कर्णे कमु भूषणश्रियः ॥ ४१ ॥

मकरेण बभौ मनःशिला-
कलितेन क्षितिभूकपोलभूः ।
मुकुरो मकराङ्कमुद्रितः
कथयन्मान्मथतामिवात्मनः ॥ ४२ ॥

वनितामणिनासिका ध्रुवं
शरधिः पुष्पशरस्य काञ्चनी ।

‡ अधि कर्णे श्रोत्र इत्यर्थः । 'अधिपरी अनर्थकौ' (१. ४. ९३) इति अधेः कर्मप्रवचनीयता । अथच अधिकर्ण इत्येकं पदम् । अधिकम् ऋणं यस्य तस्मिन् ऋणग्रस्ते जने इति तदर्थः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

तत उच्चलिताः ससौरभा
　　बहवः श्वासमया यदाशुगाः† ॥ ४३ ॥

§तुलितः सुधया सह ध्रुवं
　　सुदतीदन्तपटः स्वयम्भुवा ।
अधरत्वमवाप गौरवा-
　　दधरं तत् कथयन्ति तं जनाः ॥ ४४ ॥

सुहितानतनिष्ट यः पुरा
　　सुधया निर्जरसः पुरं गतम् ।
विदधे क्षितिजाधरं विधिः
　　सुधया तर्पयितुं तमच्युतम् ॥ ४५ ॥

दधतः परिमृष्टरागता-
　　मपि मुख्या द्विजभावमाश्रिताः ।
शुचयोऽधिगताश्च सन्ततां
　　ननु मुक्ताः प्रेमदामणे रदाः ॥ ४६ ॥

शुभदन्तजवर्णसम्पदा
　　युवतेर्मौक्तिककुन्दनिर्जयात् ।
अतुलत्वजुषापि यद् दधे
　　*सतुलत्वं न किमेतदद्भुतम् ॥ ४७ ॥

सुतनोर्मुखभाषितस्मितै-
　　र्विजिताश्चन्द्रसुधौघचन्द्रिकाः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAKNATH)

† आशुगा वायवो बाणाश्च । § तुलायामारोप्य परीक्षित इत्यर्थः । * सकारत-वर्णलकारात्मकत्वमिति विरोधपरिहारः ।

अमिलन्नधिकेन कुत्रचिद्
  विजितानामुचितं हि मेलनम् ॥ ४८ ॥

अतनिष्ट समध्यमां सितां
  वचनं केन* वसुन्धराभुवः ।
अकरोच्च मरन्दमञ्जसा
  निजमाधुर्यभरैरमध्यमम् ॥ ४९ ॥

महिलास्वरमाधुरीं यदा
  कपटेनापजहार वल्लकी ।
सुधियः परिवादिनीं तदा-
  प्रभृति क्षोणितले वदन्ति ताम् ॥ ५० ॥

कवयश्चिबुकं कथं धरा-
  तनुजायाः कथयन्ति निस्तुलम् ।
अनिशं दधदात्मनस्तुलां
  प्रतिबिम्बस्य च भासुरश्रियः ॥ ५१ ॥

रमणीरमणीयकण्ठतो
  हृतलक्ष्मीः समयं विलोकयन् ।
ननु निर्गमनेषु भूभुजां
  पुरतः क्रोशति कम्बुरुच्चकैः ॥ ५२ ॥

युवतेः करभूषिताञ्चला
  दधती कोमलतां भुजद्वयी ।

---

* केन अज्ञातेन कारणेन, अथच ककारेण ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

विरराज शिरीषमालिका-
युगलीवाग्रनिबद्धपल्लवा ॥ ५३ ॥

अजनिष्ट करेण मेदिनी-
तनुजाया जलजं विनिर्जितम् ।
तमसेवत तन्निरन्तरं
ननु †लेखात्मकतामतोऽवहत् ॥ ५४ ॥

मिथिलावनिपालकन्यका-
कुचपङ्केरुहकुड्मलद्वयी ।
न कदापि विकासमासदद्
वदनेन्दोरिव सन्निधानतः ॥ ५५ ॥

अभिषेक्तुमनल्पविष्टप-
त्रयराज्ये रतिपुष्पसायकौ ।
नवयौवनशिल्पिना ध्रुवं
कलितौ हेमघटौ वधूकुचौ ॥ ५६ ॥

धरणीमघवत्कुमारिका-
स्तनयोः सङ्गतयोरहर्निशम् ।
रजनीष्वपि चक्रवाकयो-
र्मिथुनं चेन्मिलितं समं भवेत् ॥ ५७ ॥

सुषमामृतपूरपूरिते
सुमुखीनाभिबिलेऽधियौवनम्

† पद्मरेखात्मकत्वं देवात्मकत्वं च ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

असिता भुजगी तदुद्गता
  नियतं रोमलतापदेशतः ॥ ५८ ॥
स्फुटया नवरोमरेखया
  क्षितिजामध्यवियत्प्ररूढया ।
पिशुनेन निशाचरावली-
  विपदोऽभूयत धूमकेतुना ॥ ५९ ॥
मणिभूषणभूषितानि य-
  न्निखिलाङ्गानि निरीक्ष्य यौवनम् ।
अकरोदुदरं धराभुव-
  स्त्रिवलीकाञ्चनभूषणाञ्चितम् ॥ ६० ॥
जगतो यदुवाच गौतमः
  परमाणुं समवायिकारणम् ।
अणुता नियतं तदुद्भवे
  समभूद् भूमिसुतावलग्नके ॥ ६१ ॥
मणिकाञ्चिमयूखशैवले
  वलिसोपानपथे पदार्पणात् ।
अपतञ्जनलोचनानि भू-
  तनुभूनाभिसरोवरे मुहुः ॥ ६२ ॥
अभजन्त गभीरतास्पदे
  प्रमदानाभिबिलेऽन्धकारताम् ।
अवलग्ननिबद्धमेखला
  विलसज्जम्भभिदश्मरश्मयः ॥ ६३ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

दृढमात्मपटुत्वमक्षर-
च्युतके किं विववार यौवनम् ।
जघनं विदधे घनं यत-
स्तनुजाया मनुजाधिभूमणेः ॥ ६४ ॥

कुचयोर्युगमेव केवलं
न करोति स्म रथाङ्गविभ्रमम् ।
दुहितुर्धरणीबिडौजसो
विपुलं तच्च नितम्बमण्डलम् ॥ ६५ ॥

घनपङ्कभरेण रूषितो
यदि जम्बूसरिदम्बुखेलने ।
वलभित्करिणः करो व्रजेत्
सुदतीपीततरोरुचारुताम् ॥ ६६ ॥

मृदुशीतलमूरुरम्भयो-
र्द्वयमाश्लिष्य दृढं चलभ्रुवः ।
हरलोचनपावकार्चिषा
जनितं तापभरं जहौ स्मरः ॥ ६७ ॥

स्मरयौवनयोः सचापयोः
कुटिलभ्रूयुगलेन योषितः ।
अतनोदिषुधिद्वयश्रियं
युगलं वल्गु तदीयजङ्घयोः ॥ ६८ ॥

क्षितिपालसुतापदद्वयं
युगलं नीरजयोरसंशयम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

मधुरस्वरहंसकस्थितिः
परथा तत्र कुतो भवेत् सदा ॥ ६९ ॥

केशादारभ्य पादावधि नलिनमुखीमेवमेषोऽनिमेषं
पश्यन् सानन्दमुच्चैः स्मरपरवशतां चेतसा संश्रितोऽपि ।
कुर्वन्नाकारगुप्तिं रघुकुलतिलकः सन्निधाने महर्षे-
स्तस्थौ रोमाञ्चपुञ्जैः समजनि विवृता चित्तवृत्तिस्तदीया ॥७०॥

यं सूनुं जनयाम्बभूव महितः श्रीलोकनाथः सुधीः
ख्यातं चक्रकविं सतीसमुदयैः संमानिताम्बाभिधा ।
सर्गोऽसौ जनकात्मजापरिणये नव्ये तदीये महा-
काव्ये चारुणि रुक्मिणीपरिणयभ्रातर्यभूत् पञ्चमः ॥ ७१ ॥

इति जानकीपरिणये
पञ्चमः सर्गः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ षष्ठः सर्गः ।

अथ सुतां प्रणमय्य तपस्विने
    जनकभूमिपतिस्तदनुज्ञया ।
दशरथानयनाय पुरोहितं
    सपदि संप्रहितो* धरणीसुरम् ॥ १ ॥

स खलु यावदवाप न मेदिनी-
    शतमखं जनकस्य पुरोहितः ।
उपहरन् कुसुमानि सिषेविषु-
    स्तमिव तावदभून्मधुवासरः ॥ २ ॥

समसमुन्मिषितैः कुसुमोत्करै-
    र्मलयशैलभवैर्मरुदर्भकैः ।
श्रुतिसुखैरपि कोकिलकूजितै-
    रनुमितस्तरसा समभून्मधुः ॥ ३ ॥

अधिगतस्य दिशं शमनाश्रितां
    स्फुटमुदेति निरूष्मलता मम ।
इति विचिन्त्य खरांशुरुपेक्ष्य ता-
    मुदचलद् धनदस्य दिशं प्रति ॥ ४ ॥

मलयनिर्झरशीकरशीतलो
    मुषितपाण्ड्यवधूकचसौरभः ।

---

* कर्तरि क्तः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

निबिडचोलविलासवतीस्तन-
　　स्खलनमन्दगतिर्मरुदाववौ ॥ ५ ॥

प्रचलपल्लवकेतुपटाञ्चला
　　भ्रमरराजिमनोहरतोरणाः ।
मधुझरोदकसिक्ततरा बभु-
　　र्मधुसमागमने वनवीथयः ॥ ६ ॥

मलयशैलभवेन नभस्वता
　　रचितगाढलसत्परिरम्भणा ।
समजनिष्ट लतावलिरुन्मिष-
　　न्मुकुलपालिमिषात् पुलकान्विता ॥ ७ ॥

तुवरचूतनवाङ्कुरचर्वणाद्
　　विशदकण्ठपुटा पिकमण्डली ।
श्रवणयोर्निजकोमलपञ्चम-
　　स्वरमिषेण वमन् सुधाझरीम् ॥ ८ ॥

मधुसखोऽधिगतो विपिनस्थलीं
　　कुसुमभारनमत्तरुमण्डलाम् ।
विशिखशून्यतरामिषुधिं चिराद्
　　विकचपुष्पशरैः समपूरयत् ॥ ९ ॥

मधुरसं परिपीय वनेषु तं
　　बहुतयान्तरमान्तमिवोद्गिरन् ।
मधुरनादमिषाद् भ्रमरोत्करः
　　कुसुमितां वनभूमिमभूषयत् ॥ १० ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सुरभिलो वकुलप्रसवोद्गल-
न्मधुरसस्नपितो मलयानिलः ।
रतिपतेः पथिकासुसमीरण-
ग्रहणदीपकभावमशिश्रियत् ॥ ११ ॥

प्रियजनेन चिरेण पिपासितं
विरतमञ्जुलवेणु चलद्भ्रुवाम् ।
अधरबिम्बमजायत चुम्बन-
क्षममपेतहिमोपहितव्रणम् ॥ १२ ॥

प्रमदया खलु यः प्रियदुर्लभैः
स्फुटमपूजि यदा पदताडनैः ।
भुवि तदाप्रभृति प्रमदाश्रितं
तरुमशोक इति प्रवदन्ति तम् ॥ १३ ॥

स किल धन्यतमस्तरुषु द्रुमो
युवजनेन चिरादभिकाङ्क्षितम् ।
सपदि यः समशिश्रियदङ्गना-
घनतरस्तनमण्डलघट्टनम् ॥ १४ ॥

विविधरत्नमयूखविराजित-
त्रिदिववर्त्मसु सद्मसु सत्स्वपि ।
उपवनेषु रतिः समभून्मधौ
विकचपुष्पचयेषु विलासिनोः ॥ १५ ॥

भ्रमरलोचनमुत्थितमुच्चकैः
किमहितः शिशिरो गतवानिति ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सरसि तद्विलुलोकिषयाब्जिनी-
मुखमिवोन्नमितं जलजं बभौ ॥ १६ ॥

अथ सुखादनुभूय ऋतूत्सवा-
नुपवनेषु समं प्रमदाजनैः ।
क्षितिमहेन्द्रमवाप सभागतं
जनकराजपुरोहितभूसुरः ॥ १७ ॥

क्षितिभुजा विधिवद् विहितार्चनः
समुपविश्य सुखं कुशविष्टरे ।
इदमुदीरयति स्म तदाशयं
प्रमदमेदुरमाकलयन् द्विजः ॥ १८ ॥

अयि भवन्तमपृच्छदनामयं
जनकभूमिपतिर्जगतीपते ! ।
पुनरुदीरयति स्म च तद्वचः
शतमखस्य सखे ! शृणु मन्मुखात् ॥ १९ ॥

तनुभुवा भवतो धनुरैश्वरं
दलयता विजिताजनि मे सुता ।
त्वमुभयोरमुयोरनुरूपयो-
रनुमनुष्व विवाहमिहागतः ॥ २० ॥

इति भवन्तमभाषत मैथिलो
नरपतिर्भवदागमनोत्सुकः ।
कलय तस्य मनोरथभूरुहं
सफलमागमनेन धरापते ! ॥ २१ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

इति तदाननचन्द्रसुधां गिरं
श्रुतिपुटेन निपीय विशां पतिः ।
सरयमोमिति वाचमुदीरय-
ञ्जिगमिषामभजन्मिथिलां प्रति ॥ २२ ॥

अथ समाप्य विधिं निखिलं सुधी-
र्दिनमुखोचितमह्नि शुभंयुनि ।
जवनवाजियुतं रथमास्थितो
दशरथो मिथिलामभि निर्ययौ ॥ २३ ॥

जिगमिषोर्नरपालशिखामणे-
रुदचलत् पटहध्वनिरुच्चकैः ।
विघटिताचलसन्धिरनुक्षण-
क्षुभितसागरमन्द्ररवैरितः ॥ २४ ॥

रचितमक्षिपिधानमहिद्विषो
रजसि नेत्रनिरोधिनि जृम्भिते ।
अपिदधे किमहिप्रभुरुत्थिते
श्रुतिकटौ पटहारटिते दृशः ॥ २५ ॥

तदनु लाजचयैः समवाकिरन्
क्षितिपतिं किल पौरपुरन्ध्रयः ।
नभसि नीरदसंहतयो धरा-
धरमिवाभिनवैरुदबिन्दुभिः ॥ २६ ॥

उपरि भूमिपतेर्द्रुतमुद्धृतं
विशदमातपवारणमाबभौ ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

उदयभूमिधरोपरि सत्वरं
कुमुदिनीपतिबिम्बमिवोदितम् ॥ २७ ॥

उभयपार्श्वगते धरणीपते-
र्विलसतः स्म शुभे सितचामरे ।
निजभुजायुगलेन समार्जिते
तनुमती यशसी इव पाण्डरे ॥ २८ ॥

क्षितितलाद् द्रुतमुच्चलिताम्बरे
प्रविलल्लास परागपरम्परा ।
वसुमतीव नरेन्द्रवरूथिनी-
श्रियमिवेक्षितुमुच्चपदं गता ॥ २९ ॥

मणिमयीः पिहिताः प्रतिसीरया
प्रसभपूरित(?)पूरुषसंहतीः ।
अधिगताः शिबिकाः धरणीपते-
रुदचलन्नवरोधवधूजनाः ॥ ३० ॥

उपरि केतुभिरुल्लिखिताम्बरा-
श्चटुलचक्रविदारितभूतलाः ।
घनतरध्वनिरुद्धदिगन्तराः
समवलन्त शताङ्गचया रयात् ॥ ३१ ॥

भुजगलोकतमोभिरिवोद्धतै-
र्जलभरादिव खात् पतितैर्घनैः ।
अचलतामपहाय समागतैः
क्षितिधरैरिव हस्तिचयैर्ययै ॥ ३२ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

नभसि दुःखतरं विचरन्तु मा
    दिनमणेस्तुरगा निजबन्धवः ।
इति चमूतुरगैः प्रहिता ध्रुवं
    खुररजोमिषतः क्षितिरुच्चकैः ॥ ३३ ॥

करलसन्मुसलासिलताधनुः-
    परिघतोमरशक्तिपरश्वधाः ।
दृढविशङ्कटकङ्कटधारिणः
    प्रययुरुद्भटशौर्यभुजा भटाः ॥ ३४ ॥

विघटिताखिलपर्वतसन्धिनि
    प्रसभकम्पितभूमितले बले ।
चलति भारनतैः फणमण्डलै-
    र्भुवमधत्त कथञ्चन भोगिराट् ॥ ३५ ॥

विसृमरैरनुलोममरुच्चल-
    ध्वजपटप्रभवैः पवनैर्मुहुः ।
द्रुतविनीततरश्रमखेचरा
    दशरथस्य चचाल वरूथिनी ॥ ३६ ॥

दशरथः समतीतमहापथो
    वननदीतटमाप दिनात्यये ।
चरमसानुमतस्तटमंशुमा-
    नपि विलङ्घ्य वियत्सरणीं ययौ ॥ ३७ ॥

विपुलतामधिजग्मुषि सन्ततं
    त्रिदशवर्त्मनि सञ्चरणादिव ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अरुणतामधिपादमशिश्रियत्
    परिणतौ दिवसस्य दिनेश्वरः ॥ ३८ ॥

निमिषदब्जविनिर्गतया रुचा
    दृढतरं परिरब्ध इव क्षणात् ।
कमलबन्धुरभूद् दिवसाञ्चले
    स्फुटजपाकुसुमस्तबकोपमः ॥ ३९ ॥

श्रुतिवधूपदपङ्कजयावकै-
    र्विगलितैर्निजमण्डलखेलनात् ।
सपदि रञ्जितमूर्तिरिवाबभौ
    दिनमणिर्द्रुतहाटकसन्निभः ॥ ४० ॥

मसृणिता घुसृणैरिव दिग्वधू-
    र्गिरितटीः §कुनटीभरिता इव ।
किसलयैश्छुरितानिव पादपान्
    दिनमणेररुणाः किरणा व्यधुः ॥ ४१ ॥

विलपतो मिथुनस्य रथाङ्गयो-
    र्विरहविह्वलतामभिवीक्षितुम् ।
दधदिवाक्षमतां दिवसेश्वरः
    क्वचिददर्शनमाप दिनात्यये ॥ ४२ ॥

घुसृणयावकविद्रुमदाडिमी-
    कुसुमपल्लवलोहितकश्रिया ।

---

§ कुनटी मनश्शिला ।

DR.RUPANATHJI(DR.RUPAK NATH)

स्फुटमुपासितया द्विजमण्डलै-
श्वरमया समभूयत सन्ध्यया ॥ ४३ ॥

पिशितकीटफलाङ्कुरतण्डुल-
प्रमुखभक्षणवन्ति यथोचितम् ।
सपदि सायमधिष्ठितमर्भकैः
खगकुलानि कुलायमशिश्रियन् ॥ ४४ ॥

चरमसानुमतः शिखराज्जवा-
ज्जलनिधौ पतिते रविमण्डले ।
सरभसोच्चलितोदकशीकर-
भ्रममुडुप्रकरा विदधुर्दिवि ॥ ४५ ॥

भरितमुद्भटमन्दरघूर्णनो-
च्चलितपायससैन्धवशीकरैः ।
गुरु विडम्बयति स्म वपुर्हरे-
रुडुकदम्बकरम्बितमम्बरम् ॥ ४६ ॥

अनिशसङ्गमशालि रथाङ्गयो-
र्विघटितं कलयन् मिथुनं मिथः ।
न खलु वेद्मि चिरं दिवसात्ययः
क्व नरके निपतिष्यति निर्दयः ॥ ४७ ॥

सरभसं समभूदभिसारिका-
जनचिरन्तनपुण्यफलं तमः ।
जरठवारवधूपलितासिती-
करणसिद्धरसायनसेवनम् ॥ ४८ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

दिनविरामनभस्यघनाघनै-
    र्वियदरण्यतमालमहीरुहैः ।
स्मरधरापतिबन्धुरसिन्धुरै-
    र्झटिति सन्तमसैरुदभूयत ॥ ४९ ॥

युवतिभिर्विहिता दयितं प्रति
    स्मितकटाक्षमुखा निजविभ्रमाः ।
समभवन् वनचन्द्रिकया समा-
    स्तमसि नेत्रनिरोधिनि जृम्भिते ॥ ५० ॥

जलनिधेर्जठरात् कुमुदोत्करैः
    सह चकोरमनांसि विकासयन् ।
उदयति स्म विधुर्नलिनैः समं
    निखिलचक्रमनांसि निमीलयन् ॥ ५१ ॥

मकुटतां प्रथमस्य महीभृतो
    वदनतां हरिदिग्वनितामणेः ।
चषकतां पुनरुत्पिबसंहते-*
    रवहदुत्पलिनीपतिमण्डलम् ॥ ५२ ॥

कुमुदिनीपरिषत्कुलदैवतैः
    कमलिनीसदसामपमृत्युभिः ।
स्मरविलासविजृम्भणहेतुभिः
    शशधरस्य विनिःसृतमंशुभिः ॥ ५३ ॥

* उत्पिबानां चकोराणां संहतेः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

विमलतामभजद् भुवनं क्षणात्
कुमुदबन्धुमहःकतकार्पणात् ।
निबिडपङ्क इवास्य घनीभवन्
स्फुटमधः समलक्ष्यत भूतलम् ॥ ५४ ॥

भ्रमरसङ्गमशोभि विपाण्डरं
जलजमाकलयन्नवधीरितम् ।
उडुपतिर्विरराज सलाञ्छनो
दधदिवाङ्कभुवि क्षणदां प्रियाम् ॥ ५५ ॥

इति वियत्सरणौ शशिमण्डले
स्फुरति यामवतीमणिकुण्डले ।
तरुणसंसदभूत् सकुतूहला
युवतिभिः सममासवसेवने ॥ ५६ ॥

चषकमिन्दुमुखीवदनाभिधं
मणिमयाच्चषकादपि कामिनाम् ।
अधिकमिष्टमभून्मधुसेवने
न किमकृत्रिमकृत्रिमयोर्भिदा ॥ ५७ ॥

मुखसुरं भवदीयमपेक्षते
बकुलभूरुह एष नितम्बिनि! ।
इति वदन्तमभीकमपाययद्
युवतिरिङ्गितविद् वदनासवम् ॥ ५८ ॥

विदलतः स्मरगाढविकर्षणाद्
रसमिव स्रुतमिक्षुशरासनात् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

प्रणयराशिमिव द्रवतां गतं
मधु वधूरभिकाः समपाययन् ॥ ५९ ॥

कलितहासमहेतु चरन्मुहुः-
स्खलितमञ्जुलमस्फुटमालपत् ।
मधुमदे सति यौवतमाबभौ
पुनरिवागतशैशवचेष्टितम् ॥ ६० ॥

मदभरेऽभ्युदिते मधुसेवया
नयनयोर्युगलं कुटिलभ्रुवाम् ।
अजनि घूर्णनवद् वपुषा समं
निबिडरागमभून्मनसा सह ॥ ६१ ॥

मधुरसद्रुतमृष्टघनत्रपा-
कलुषजालतया विशदे सति ।
अभजदब्जमुखीहृदयाम्बरे
झटिति रागमयी दृढलग्नताम् ॥ ६२ ॥

मधुरसेन हिमेन विलासिनोः
प्रविशतान्तरिवाहितसेचनः ।
निबिडया रहितः खलु तन्द्रया
प्रबुबुधे तरसा हृदयेशयः ॥ ६३ ॥

अधिगतान्युपधानसनाथतां
बहुपरिच्छदभाञ्जि मृदूनि च ।
प्रणयिनो रभसादभजन् समं
युवतिभिः शयनानि रिरंसवः ॥ ६४ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

रतिपतेरपि विस्मयकारि यद्
विटजनैरपि यन्न विचारितम् ।
कविगिरां च न यत् खलु गोचर-
स्तदुदभूद् वनिताभिकयो रतम् ॥ ६५ ॥

अपहृते रभसेन कुचांशुके
प्रणयिना सुदृशः करयोर्द्वयम् ।
शिशिरघर्मजलैः किल सात्त्विकैः
समभिषिक्तमिवाजनि तत्पदे ॥ ६६ ॥

लघु निरस्य पटं जघनस्थला-
न्निहितचक्षुषि मन्मथमन्दिरे ।
प्रियतमे स्वविलोचनमीलनं
समतनोत् तददर्शनमिच्छती ॥ ६७ ॥

विविधचुम्बनमाचरतो रतौ
प्रणयिनो मधुरत्वमुपागताः ।
वरतनोरधरादविशेषता-
मवयवा निखिलाः समशिश्रियन् ॥ ६८ ॥

विरचिता इव शर्करया सुधा-
रसचिरस्नपिता इव सुभ्रुवः ।
अवयवाः सुरते परिचुम्बिता
विदधिरे दयितस्य न सौहितीम् ॥ ६९ ॥

जलधरैः स्थगितं शशिमण्डलं
नटनशालि युगं च रथाङ्गयोः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

मरुतहंससमभृत् कमलद्वयं
　　वपुषि नर्मविशेषपुषि स्त्रियाः ॥ ७० ॥

त्वमसि मे कलभाषिणि ! जीवितं
　　त्वमसि मे नयनद्वयचन्द्रिका ।
त्वमसि मे निधिसम्पदिति प्रिय-
　　श्चटुगिरा मुदं विदधे वधूम् ॥ ७१ ॥

सुरभिनिःश्वसितैरधरामृतै-
　　स्तनुरुचां निचयै रतिकूजितैः ।
युवतयो निबिडैः परिरम्भणैः
　　प्रणयिनामहरन् करणावलीम् ॥ ७२ ॥

विषमसायककेलिषु भूषणै-
　　र्विगलितै रहितं कुटिलभ्रुवाम् ।
नखपदैः कमितुर्दशनक्षतै-
　　रखिलमङ्गमशोभत भूषितम् ॥ ७३ ॥

विपुलनिःश्वसितप्रचलत्कुचं
　　गलितभूषणमाकुलकुन्तलम् ।
श्रमपयःकणतारकितं रते-
　　रवसितौ वनितावपुराबभौ ॥ ७४ ॥

इत्थं स्मरोत्सवसुखं तरुणेषु साकं
　　कान्ताजनैरनुभवत्सु विभावरी सा ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

लिप्ता सुधाकरकरैर्घनसारगौरै-
　　र्याता निमेषवदमीषु समत्सरेव ॥ ७५ ॥

यं सूनुं जनयाम्बभूव महितः श्रीलोकनाथः सुधीः
　　ख्यातं चक्रकविं सतीसमुदयैः सम्मानिताम्बाभिधा ।
सर्गः षष्ठ इहाजनिष्ट मधुरः श्रीनीलकण्ठाध्वरि-
　　श्लाघासीमनि जानकीपरिणये काव्ये तदीये नवे ॥७६॥

इति जानकीपरिणये

षष्ठः सर्गः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ सप्तमः सर्गः।

अथाधिभूरुत्तरकोसलानां
तल्पे शयानः शरदभ्रशुभ्रे ।
वैतालिकैरञ्चितवाग्विलासैः
प्रबोधितोऽभूत् क्षणदावसाने ॥ १ ॥

धरामरुत्वन्! विरता निशाभू-
न्निद्रामिमामक्षिगतां जहीहि ।
प्रतीक्षमाणा कमलालया ते
विलोचनाम्भोजविकासमास्ते ॥ २ ॥

पतिष्यतीन्दौ सति तारकाभि-
रन्तर्हितं चन्द्रिकयापयातम् ।
शान्तं निशा मीलितमुत्पलिन्या
क भर्तुरार्तौ सुखमाश्रितानाम् ॥ ३ ॥

रथाङ्गयूनां विरहाकुलानां
बाष्पेण निःश्वासमरुद्भवेन ।
किं प्रापितो धूसरतां प्रचेतो-
हरिद्वधूदर्पण एष चन्द्रः ॥ ४ ॥

यस्मिन्नसंकीर्णतया प्रसिद्धि-
र्ह्रस्वस्य दीर्घस्य तथा प्लुतस्य ।
स श्रूयते सम्प्रति वासतेयी-
विरामशंसी पततो विरावः ॥ ५ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

उद्यन्ननूरुः प्रसभं तमिस्रं
दूरे समुत्सारयति क्षणेन ।
अम्भोनिधेरम्भ इव प्रयुक्तः
पुरा कुठारो भृगुनन्दनेन ॥ ६ ॥

यावन्न मृष्टं निखिलं तमोऽर्क-
सूतेन यावन्न बहिर्जनेन ।
विनिर्गतं तावदलम्भि गेहं
सङ्केतदेशादभिसारिकाभिः ॥ ७ ॥

सगीति मथ्नन्ति दधीनि गोप-
वध्वश्चलत्केशगलत्प्रसूनाः ।
मुहुर्मुहुः स्रस्तकुचोत्तरीयाः
कराग्रवल्गद्वलयावलीकाः ॥ ८ ॥

विनिद्रपङ्केरुहसान्द्रगन्ध-
धुरन्धरो नर्तितवल्लरीकः ।
आचान्तकान्तासुरतान्तजात-
स्वेदोदको वाति विभातवातः ॥ ९ ॥

त्रयीमयं सुप्तसमस्तलोक-
चैतन्यसंपादनजागरूकम् ।
द्विजव्रजैराकलिताघ्यमुच्चै-
रैन्द्रीं दिशं ज्योतिरलङ्करोति ॥ १० ॥

अम्भोरुहैः सार्धमशीतभानु-
रुन्मीलयल्लोकविलोचनानि ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

नीहारजालेन समं समन्तात्
    सान्द्रं तमिस्रं शमयन्नुदेति ॥ ११ ॥

अलक्तकस्येव रसैः प्रसिक्ता
    लिप्तेव पङ्कैर्नवकुङ्कुमानाम् ।
कीर्णेव पूर्वाचलधातुचूर्णैः
    प्राची नवैरर्ककरैर्विभाति ॥ १२ ॥

बालातपेनोषसि रूषितानि
    विभान्ति पङ्केरुहकाननानि ।
क्रीडद्द्रुमापादतलच्युतेन
    लाक्षारसेनेव समुक्षितानि ॥ १३ ॥

न केवलं योजयति प्रियाभि-
    श्चक्रान् प्रभाते सवित्रा वियुक्तान् ।
अपि द्विरेफानरविन्दकोशाद्
    विमोचितानंशुविधूतनिद्रात् ॥ १४ ॥

इति प्रजानामधिपो वचोभि-
    र्वैतालिकानां गतसुप्तिरासीत् ।
प्रातः सरोजं कुमुदाद् गतानां
    स्वैरलीनामिव राजहंसः ॥ १५ ॥

उत्थाय तल्पादुषसि क्षितीशो
    निर्वर्त्य सन्ध्यानियमं समस्तम् ।
रथं समास्थाय रयादयासीत्
    पुरीं विदेहेन्द्रभुजाभिगुप्ताम् ॥ १६ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सार्धं वसिष्ठेन समं वधूभि-
स्तमागतं साकमनीकिनीभिः ।
प्रत्युज्जगाम प्रमदोत्तरङ्गः
पुरस्सरस्तत्त्वविदां नरेन्द्रः ॥ १७ ॥

प्राप्तौ चिराद्दर्शनजं प्रहर्षं
विदेहराजोत्तरकोसलेन्द्रौ ।
परस्परं तौ परिषस्वजाते
सदेहबन्धाविव मोक्षधर्मौ ॥ १८ ॥

अथार्घ्यपाद्यप्रमुखामशेषां
पूजां प्रणीतां सपुरोहितेन ।
विदेहभूमीपतिना वसिष्ठः
प्रत्यग्रहीद् ब्रह्मविदां वरिष्ठः ॥ १९ ॥

विदेहराजो निजराजधानीं
प्रावेशयत् प्राग्रसरं रघूणाम् ।
सतोरणालीं जलसिक्तराज-
पथां नभस्वत्प्रचलत्पताकाम् ॥ २० ॥

तत्रोपकार्यां विविधोपदाभिः
पूर्णां प्रदिष्टां मिथिलाधिपेन ।
वितानसंशोभितकायमानां
रघुप्रवीरः सुखमध्युवास ॥ २१ ॥

अधिष्ठितां ब्रह्मविदां समूहैः
सभां प्रभाते मिथिलेश्वरस्य ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

पुरोधसा गाधिभुवा च साकं
    विवेश तिग्मांशुकुलप्रदीपः ॥ २२ ॥

मुनिद्वये विष्टरभाजि तस्मिन्
    रघुप्रवीरस्तदनुज्ञयाऽऽरात् ।
तेन प्रदिष्टं क्षितिवल्लभेन
    रत्नासनं भास्वरमध्यतिष्ठत् ॥ २३ ॥

महर्षिणा ब्रह्मभुवा रघूणां
    वंशावलौ संसदि कीर्तितायाम् ।
विदेहराजः कथितात्मवंश-
    क्रमो रघूणामृषभं बभाषे ॥ २४ ॥

भवत्सुतो भग्नपुरारिचापो
    गृह्णातु सीताकरमेष रामः ।
अथोर्मिलापाणिमये नरेन्द्र !
    गृह्णातु पुत्रस्तव लक्ष्मणोऽपि ॥ २५ ॥

इतीरितायां गिरि मैथिलेन
    कुशध्वजो राघवमाबभाषे ।
दिशामि काञ्चिद् भरताय कन्या-
    मन्यां कनिष्ठाय च लक्ष्मणस्य ॥ २६ ॥

इति प्रतिज्ञामुभयोर्निशम्य
    प्रीतो बभाषे रघुनन्दनस्तौ ।
अद्यास्मि धन्योऽहमियान् भवद्भ्यां
    प्रदर्शितो यन्मयि पक्षपातः ॥ २७ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सम्बन्धतो या भविता भवद्भ्यां
कुलस्य भानोर्महती प्रतिष्ठा ।
नाभूदुदन्वत्खननाखिलस्व-
प्रदानगङ्गानयनादिभिः सा ॥ २८ ॥

इति ब्रुवन्तं मिथिलाबिडौजाः
सखायमूचे बलशासनस्य ।
न वक्तुमित्थं नरपाल ! युक्तं
महाकुलीनस्य महीयसस्ते ॥ २९ ॥

सम्बन्धमिच्छन्ति समस्तभूपाः
सार्कं त्वया सत्कुलसम्भवेन ।
मया स लब्धो निधिराद्रियेत
न कैर्भजेत् कश्चन भाग्यतरस्तम् ॥ ३० ॥

विधाय गोदानविधिं सुतानां
श्वः प्रातरागत्य सबन्धुवर्गः ।
निर्वर्तयैषां विधिवद् विवाह-
महोत्सवं राजशिखामणे ! त्वम् ॥ ३१ ॥

इत्थं वदन्तं मिथिलाधिराज-
मापृच्छ्य राजा स निजोपकार्याम् ।
भेजे पुरस्कृत्य गुरुं रघूणा-
मानन्दरत्नाकरमग्नचेताः ॥ ३२ ॥

गोदानकर्माकलयत् सुतानां
धराधिराजो धरणीसुरेभ्यः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

वसूनि रत्नानि वराम्बराणि
    ददौ गवां लक्षचतुष्टयं च ॥ ३३ ॥

करोल्लसत्कौतुकसूत्रबन्धाः
    कालाञ्जनोल्लासितलोचनाब्जाः ।
शरत्तुषारांशुमयूखरेखा-
    विपाण्डरान क्षौमपटान् वसानाः ॥ ३४ ॥

काश्मीरजन्मागुरुगन्धसार-
    कस्तूरिकापङ्कविलिप्तगात्राः ।
माणिक्यमुक्तागरुडाश्मवज्र-
    वैदूर्यनीलोत्पलभूषिताङ्गाः ॥ ३५ ॥

कुरङ्गनाभीतिलकानुबन्ध-
    तरङ्गितश्रीकविशालभालाः ।
निबद्धचूडामणयः सहार-
    केयूरहस्ताभरणाङ्गुलीयाः ॥ ३६ ॥

नरेन्द्रपुत्रा निजदृष्टिसृष्टि-
    फलं भजन्ति स्म मनोभवाभाः ।
आत्मानुबिम्बं मुकुरेषु दर्शं-
    दर्शं विवाहोचितचारुवेषाः ॥ ३७ ॥

(चक्कलकम्)

न भूषिता यावदमी कुमारा-
    स्तावद् विदेहाधिपकन्यकानाम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

प्रसाधिकाभिः प्रतिकर्म कर्तु-
मन्तःपुरेऽभूयत सङ्गताभिः ॥ ३८ ॥

अभ्यज्य तैलेन सुगन्धिनाग्रे
सीताजनिष्ट स्नपिता वधूभिः ।
पतिव्रताभिः शुचिना जलेन
क्षोणीव वर्षासु घनावलीभिः ॥ ३९ ॥

स्नात्वा दुकूलं विशदं वसाना
सा प्राङ्मुखी भास्वररत्नपीठे ।
निवेशिता भूषयितुं वधूभिः
सपत्नपत्नाभिरशोभतोच्चैः ॥ ४० ॥

तदङ्गसङ्गे सति भूषणानां
शोभाविशेषो भवितेति वध्वः ।
आसञ्जयामासुरनल्पशोभे
गात्रे तदीये किल भूषणानि ॥ ४१ ॥

अङ्गे तदीये हरितालगौरे
मवेदलक्ष्या तपनीयभूषा ।
इति स्त्रियस्ताः परभागभाभि-
रभूषयन् रत्नविभूषणैस्ताम् ॥ ४२ ॥

पित्रादरेण प्रहितं मणिं सा
चूडापदे राजसुता बभार ।
प्रदाहशक्तिप्रतिबन्धकत्वं
रामस्य यो यास्यति शोकवह्नेः ॥ ४३ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

फाले तदीये तिलकं प्रणीतं
कस्तूरिकापङ्कमयं कयाचित् ।
तदाननभ्रूरतिकान्तचापात्
समुत्पतन्ती गुलिकेव रेजे ॥ ४४ ॥

प्रसाधिका किञ्चन पक्ष्मलाक्ष्या
विलोचनं साञ्जनमाकलय्य ।
आदाय भूयोऽञ्जनमक्षमासृक्
विलोचनं ज्ञातुमनञ्जनं सा ॥ ४५ ॥

जले तपःस्फूर्तिभिरुल्बणाभिः
सारूप्यमिच्छन्नयनस्य तस्याः ।
नीलाब्जमासाद्य वतंसतां त-
त्सारूप्यरूपं भजति स्म भद्रम् ॥ ४६ ॥

चिन्तामणिच्छायमुषा विरक्त-
बालार्कभासा वितकौस्तुभेन ।
विराजमानं तरलेन हारं
काचित् सखी तत्कुचयोरकार्षीत् ॥ ४७ ॥

पदं रुचेर्दीव्यति नायकस्य
गाढानुरागस्य कुचद्वयं ते ।
इति ब्रवीति स्म सखी सहासं
रज्यत्कुचां तां तरलप्रभाभिः ॥ ४८ ॥

वधूमणेराकलितः कयाचित्
काञ्चीकलापोऽधिनितम्बबिम्बम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

नीलाश्मरश्मिच्छुरितो नितम्ब-
स्पर्शात् सरोमाञ्च इवाबभासे ॥ ४९ ॥

चकार काचिच्चरणारविन्द-
द्वन्द्वं तुलाकोटियुतं तदीयम् ।
समानवस्त्वन्तरदुर्विधत्वात्
तथापि तन्निस्तुलतां प्रपेदे ॥ ५० ॥

सखीजनैर्या निजरूपवेष-
विलोकनेनानिशमार्जिताभूत् ।
आत्मानमादर्शतले सभूष-
मालोक्य तां प्रीतिमवाप सीता ॥ ५१ ॥

तथापरासामपि कन्यकानां
निर्वर्तिताभ्यञ्जनमज्जनानाम् ।
आसज्जितानि प्रमदाश्चिरासन्
गात्रेषु नानामणिभूषणानि ॥ ५२ ॥

विभूषणश्रेणिविराजिताभि-
स्ताभिर्धरित्रीदुहिता परीता ।
रसालवल्लीव बभौ लताभि-
र्मधौ प्रसूनावलिशालिनीभिः ॥ ५३ ॥

जलोक्षितासूभयपार्श्वदेश-
निखातरम्भाक्रमुकद्रुमासु ।
मरुच्चलच्चेलपताकिकासु
वीथीषु दीव्यन्मणितोरणासु ॥ ५४ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

पुरन्ध्रिवर्गैर्निबिडेष्वगार-
द्वारेषु नीराजनपात्रहस्तैः ।
संपूर्णकुम्भासु सदीपिकासु
प्रतोलिकापार्श्ववितर्दिकासु ॥ ५५ ॥

पक्षे वलक्षे दिवसे शुभेऽथो
युक्ते तिथावुत्तरफल्गुनीभिः ।
मुहूर्तविद्भिर्विहिते च शुद्ध-
जामित्रिके सन्निहिते मुहूर्ते ॥ ५६ ॥

निजादगारान्निरगाददभ्र-
मभ्रं विभिन्दन् पटहस्वनेन ।
राजा सुतानां तरसा विवाहं
निर्वर्तयिष्यन् मनुवंशदीपः ॥ ५७ ॥

(चक्कलकम्)

पुत्रैः कलत्रैश्च पुरोहितैश्च
मित्रैस्तथा बन्धुजनैः परीतः ।
अलङ्कृतां तां पुरमीक्षमाणः
स मैथिलस्यालयमाससाद ॥ ५८ ॥

स तत्र काश्चिन्निबिडा जनौघैः
क्रमेण कक्ष्याः समतीत्य गच्छन् ।
चक्षूंषि मुष्णन्तमिवात्मभासा
वैवाहिकं मण्डपमालुलोके ॥ ५९ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

प्रवालमुक्ताफलपद्मराग-
नीलाश्मराजीखचितस्थलीकम् ।
कर्पूरधूलीकृतभक्तिरेखा-
समुल्लसच्चन्दनपङ्कलेपम् ॥ ६० ॥

विताननीलाम्बरलम्बमान-
विशुद्धमुक्तास्तबकाभिरामम् ।
हिरण्मयैः स्फाटिकसालभञ्जी-
विराजितैः स्तम्भचयैरुपेतम् ॥ ६१ ॥

स्रुग्भिः स्रुवैः काञ्चनपालिकाभिः
कुशैः समिद्भिः कुसुमैरुपेतम् ।
युक्तं च गन्धाक्षतलाजधूप-
प्रदीपसर्पिर्मधुपर्कपात्रैः ॥ ६२ ॥

अधिष्ठितं श्रोत्रियधोरणीभिः
स तं समासाद्य सुतैः समेतः ।
जग्राह पूजां जनकप्रणीतां
मुदा सखा जम्भनिसूदनस्य ॥ ६३ ॥

(चक्कलकम्)

अरुन्धतीबन्धुमुखे समस्त-
ब्रह्मर्षिसङ्घे प्रथमोपविष्टे ।
अथोपविष्टे जनकद्वये च
रामः ससीतो निषसाद पीठे ॥ ६४ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

तत्राबभौ हाटकपीठवर्ती
    रामो विदेहेन्द्रसुतासमेतः ।
पार्श्वस्फुरत्कल्पकवल्लरीक-
    स्तमालशाखीव सुमेरुसानौ ॥ ६५ ॥

हुतं वसिष्ठो विधिवद् विवाहे
    हुताशनं-साक्षिणमाकलय्य ।
व्रीडाजडान्योन्यकटाक्षमोक्षौ
    संयोजयामास वधूवरौ तौ ॥ ६६ ॥

विदेहभूवासवजप्तकन्या-
    प्रदानमन्त्रस्थितविष्णुशब्दः ।
रामे न भेजे किल गौणवृत्ति-
    मर्थेष्वमुख्येषु हि तत्प्रवृत्तिः ॥ ६७ ॥

विभूषणं हेममयंससूत्रं
    धरासुतायाः स बबन्ध कण्ठे ।
दिनोदयो रश्मिनिबद्धमिन्द्र-
    दिशो रवेर्बिम्बमिवोपकण्ठे ॥ ६८ ॥

करेण जग्राह करं तदीयं
    रत्नाङ्गुलीयच्छविरञ्जितेन ।
रामो नलिन्या नलिनं प्रभाते
    करेण भास्वानिव पाटलेन ॥ ६९ ॥

प्रदक्षिणप्रक्रमणानि वह्ने-
    स्तन्वञ्चकाशे मिथुनं तदुच्चैः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

नीराजनासु भ्रमतः समन्तात्
क्षणाद्व्रणं तस्य किलापनेतुम् ॥ ७० ॥

पदं न्यधत्ताश्मनि भक्तिरेखा-
विराजिते कान्तकरोद्धृतं सा ।
विडम्बयन्ती कमलां मुरारे-
रुरस्तटारोहणमाचरन्तीम् ॥ ७१ ॥

विभावसौ प्रज्वलिते समिद्भि-
र्मुमोच लाजावलिमुत्पलाक्षी ।
सधातुरागे चरमाद्रिसानौ
प्रभातवेलेव घटामुडूनाम् ॥ ७२ ॥

मामाश्रितानां पदमीदृशं स्या-
दिति प्रभावं प्रथयन्निव स्वम् ।
ध्रुवं विदेहेन्द्रभुवे खमुच्चैः-
स्थानस्थितं दर्शयति स्म रामः ॥ ७३ ॥

यां व्योम्नि पश्यन्ति नवान्यवध्वो
यत्नाद् विवाहे रमणैर्नियुक्ताः ।
पार्श्वे वसिष्ठस्य निषेदुषीं ता-
मरुन्धतीं सा सुखमालुलोके ॥ ७४ ॥

मधूकपुष्पग्रथितानि दूर्वा-
युक्तानि दामानि मिथोऽधिकण्ठम् ।
नर्मोक्तिरैर्बन्धुजनैर्नियुक्तौ
तौ दम्पती चिक्षिपतुः प्रहर्षात् ॥ ७५ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

स्फीतानि गीतानि तदुत्सवर्द्धि-
शंसीनि पङ्केरुहलोचनानाम् ।
वधूवरौ कर्णपुटैः पिबन्तौ
दोलाविहारं सुखमन्वभूताम् ॥ ७६ ॥

आर्द्राक्षतारोपणकैतवेन
जनस्तमानर्च वधूसनाथम् ।
निशाचराणां कदनाय भूमौ
कान्तं रमायाः कलितावतारम् ॥ ७७ ॥

अथोपयेमे प्रथमः सुमित्रा-
पुत्रः किलान्यां जनकस्य कन्याम् ।
तौ रामरामानुजयोः कनिष्ठौ
धन्ये कुमार्यौ च कुशध्वजस्य ॥ ७८ ॥

इत्थं विवाहविधिमात्मसुतैश्चतुर्णां
निर्वर्त्य दत्तमखिलं मिथिलाधिपेन ।
आदाय यौतकधनं विपुलं समं तै-
र्दारान्वितैर्दशरथः स्वपुरं प्रतस्थे ॥ ७९ ॥

यं सूनुं जनयाम्बभूव महितः श्रीलोकनाथः सुधीः
ख्यातं चक्रकविं सतीसमुदयैः संमानिताम्बाभिधा ।
सर्गोऽसौ मिथिलाधिराजतनुजापाणिग्रहे तन्महा-
काव्ये चारुणि पार्वतीपरिणयभ्रातर्यभूत् सप्तमः ॥ ८० ॥

इति जानकीपरिणये

सप्तमः सर्गः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अथ अष्टमः सर्गः।

आदरादनुजगाम सबन्धु-
मैंथिलो दशरथं पथि यान्तम् ।
व्योमसीम्नि वलमानमिवाग्रे
गन्धवाहनिवहं घनसङ्घः ॥ १ ॥

बन्धुवत्सलतयाध्वनि दूरं
तं व्रजन्तमनुगम्य नरेन्द्रम् ।
मैथिलो निववृते तनयाभि-
र्वीक्षितोऽनुपदमश्रुमुखीभिः ॥ २ ॥

क्षोभयन् क्षितिपतेरथ सेना-
माजगाम पवनः प्रतिकूलः ।
यत्नमश्वनिवहस्य शताङ्गा-
कर्षणेषु विफलं विदधानः ॥ ३ ॥

तादृशप्रलयपावकनिर्य-
द्भीमधूममदभूमहरेण ।
धूसराणि रजसा समभूवन्
दिङ्मुखानि तरसा निखिलानि ॥ ४ ॥

उत्थितं करभकायनिकाय-
च्छायमुग्रनिजरूपमुदग्रम् ।
अम्बरे जलमुचां निकुरुम्बं
स्फारघोरतरघोषविशेषम् ॥ ५ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

अन्तरा प्रतिभयं परिवेषं
    क्षीणदीधितिरलक्ष्यत भानुः ।
केतुनेव परुषेण समन्ताद्
    वेष्टितः सरभसग्रसनाय ॥ ६ ॥

तर्पयन्तमवनीपतिमांसै-
    र्वीक्ष्य भार्गवमिवागतमारात् ।
सङ्कुलं सरभसापतिताभिः
    श्येनसंहतिभिरम्बरमासीत् ॥ ७ ॥

तिष्ठति स्म खलु यत्र विवस्वान्
    दिङ्मुखं तदभिपूरितमुच्चैः ।
भैरवैर्झटिति फेरवयूथ-
    क्रन्दितैः समभवत् प्लुतरूपैः ॥ ८ ॥

इत्थमुत्थितमुदीक्ष्य समन्ताद्
    दुर्निमित्तशतमाकुलचित्तम् ।
पार्थिवं न विपदस्ति दुरन्ता
    मुञ्च शोकमिति तं गुरुरूचे ॥ ९ ॥

अग्रतोऽथ विकटभ्रुकुटीकः
    प्रादुरास धृतघोरशरासः ।
भार्गवः परुषरोषकठोरः
    क्षत्त्रियक्षतिपटिष्ठकुठारः ॥ १० ॥

गर्जदर्जुनभुजावनराजि-
    ध्वंसदावदहनीभवदोजाः ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

योऽलुनात् परशुना युधि वारान्
सन्ततिं क्षितिभुजामुपविंशान् ॥ ११ ॥

रेणुकावधभुवां दुरितानां
मार्जनाय किल यस्य कुठारः ।
भूभुजां गलगलद्रुधिराम्भो-
निर्झरेष्वविरताप्लवनोऽभूत् ॥ १२ ॥

जन्मभूर्जगति यः पितृभक्तेः
साहसस्य परमस्य निधिर्यः ।
पात्रमिन्दुमहसां यशसां यो
विक्रमस्य च विहारगृहं यः ॥ १३ ॥

*सिन्धुबन्धुवलयेन परीतां
काश्यपाय दिशति स्म भुवं यः ।
किञ्च खण्डपरशोरुपकण्ठात्
प्राप चापनिगमं निखिलं यः ॥ १४ ॥

वल्कलं वपुषि बिभ्रदजिह्म-
ब्रह्मचर्यनिधिरुज्ज्वलतेजाः ।
क्षत्रगात्ररुधिरेण पितॄणां
तर्पणं कलयति स्म पुरा यः ॥ १५ ॥

स्कन्धसीम्नि परशुं शितधारं
दक्षिणेतरकरे च शरासम् ।

---

* सिन्धुबन्धूनां समुद्राणां वलयेन ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

आशुगं दधदवामकरेयः
क्रूरताजितयुगान्तकृतान्तः ॥ १६ ॥
उज्झितं मघवता कुलिशं यत्-
पक्षमात्रदलनं किल चक्रे ।
आयुधं दलयति स्म यदीयं
क्रौञ्चभूधरमुदग्रतरं तम् ॥ १७ ॥
तं निरीक्ष्य तरसा मुनिमारा-
दुग्रविग्रहमुदग्रकुठारम् ।
तस्य भूशतमखस्य दुरन्ता
प्रादुरास किल चेतसि चिन्ता ॥ १८ ॥
यस्य निष्ठुरकुठारविलूना
क्षत्रजातिरखिला बहुवारान् ।
न प्ररोहति मनागधुनापि
भ्रूणहा क्व पुनरापतितोऽसौ ॥ १९ ॥
उद्धतः परशुपावकदग्ध-
क्षत्रसन्ततिरमर्षभरेण ।
पापमेष कलयिष्यति किं वा
शैशवाविरहितेषु सुतेषु ॥ २० ॥
चिन्तयन्तमिति भूपमपश्य-
न्नर्घ्यमर्घ्यमिति तं कथयन्तम् ।
राममेव भृगुसूनुरयासी-
दाहितेश्वरशरासनिरासम् ॥ २१ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

आगते सति मुनौ क्षितिपाल-
त्रासकम्पमभजन्न तु रामः ।
कम्पते क्षितिरुहः पवमाने
वाति तिष्ठति हि पूर्ववदद्रिः ॥ २२ ॥

सञ्चरन्तमिव सद्गुणराशिं
मूर्तिमन्तमिव कीर्तिपदार्थम् ।
अक्षिलक्षितमिवार्जवसारं
चेतनान्वितमिवाखिलधर्मम् ॥ २३ ॥

पश्यति स्म जमदग्निकुमारः
कोसलेन्द्रसुतमेकनिकेतम् ।
शौर्यधैर्यविनयप्रियवाद-
क्षान्तिशान्तिनयसहृदयानाम् ॥ २४ ॥
(युग्मम्)

भीतिगन्धरहितं गतशङ्कं
मुक्तविक्रियमनाकुलचित्तम् ।
अब्रवीद् रघुपतिं यमदंष्ट्रा-
कारघोरपरशुर्भृगुसूनुः ॥ २५ ॥

क्षत्रडिम्भ! जरठो जनकस्ते
मुक्त एष निरपत्य इति प्राक् ।
सूदितो यदि तदैव कुतस्त्वं
तत् कुतो हरधनुर्दलनं वा ॥ २६ ॥

हेहयक्षितिभुजो भुजवंशान्
केवलं न खलु घोरतरोऽसौ ।

DR.RUPAK NATHJI (DR.RUPAK NATH)

अञ्जसा क्षितिभुजामपि वंशान्
निर्बिभेद समरे परशुर्मे ॥ २७ ॥

अस्त्रमन्त्रमखिलं भवते यो
बालिशाय तरसोपदिदेश ।
लोकविप्रियकरं बत विश्वा-
मित्रमाहुरत एव जनास्तम् ॥ २८ ॥

यच्चिरादपरिशीलनतोऽभू-
न्निष्पतद्घुणगणव्रणरेणु ।
तस्य रुद्रधनुषो मथनात् ते
क्षत्रियार्भक! कियानवलेपः ॥ २९ ॥

एकविंशतिमहीपतिवंशो-
न्मूलनेन शमितां भुजकण्डूम् ।
उत्थितां पुनरिमां रघुवंश-
च्छेदनात् प्रशमितां कलयामि ॥ ३० ॥

ताटकाहरशरासमुबाहु-
ध्वंसनात् समुदितं हृदये ते ।
अस्मदीयपरशुः स्वयमद्यो-
न्मूलयिष्यति रयादवलेपम् ॥ ३१ ॥

पौरुषोद्भटभुजेन मया चेद्
द्वन्द्वयुद्धमधुना कलयेथाः ।
क्षत्रदारक! यशो भवतः स्या-
दस्तु संयति जयोऽपजयो वा ॥ ३२ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

विस्रसौषधिबलेन पिता ते
    रक्षितोऽजनि मदीयकुठारात् ।
ओषधिं नतिमयीं कलयंस्त्वं
    प्राणरक्षणविधिं रचयास्मात् ॥ ३३ ॥

किं मया समरमाचरसि त्वं
    किं तनोषि धनुरेतदधिज्यम् ।
किं करोषि शिरसा प्रणिपातं
    तत् कुरु त्रिषु यदिष्टतमं ते ॥ ३४ ॥

एवमूचुषि मुनौ भृगुसूनौ
    रोषशोणतरलोचनकोणे ।
राघवस्य हृदयं न जगाम
    क्षोभमीषदपि सिन्धुगभीरम् ॥ ३५ ॥

सङ्गरे सति भवेद् द्विजहिंसा
    कीर्त्तिहानिरहिते प्रणिपाते ।
नात्र दोषकणिकेति स चापा-
    रोपणे निहितधीर्निजगाद ॥ ३६ ॥

क्षत्रवंशदलनार्जुनबाहा-
    खण्डनादि वदता निजशौर्यम् ।
रैणुकेय ! जननीवधशौर्यं
    विस्मृतं कथमिदं भवताभूत् ॥ ३७ ॥

क्षिप्तमायुधमिदं पितृघाती-
    त्यर्जुने सरभसं भवता चेत् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

शस्त्रमुज्ज्वलतरं त्वयि तद्व-
　　न्मातृघातिनि कुतो न विसृष्टम् ॥ ३८ ॥

भूसुरोऽयमिति जातविशङ्का-
　　नप्रयुक्तविविधास्त्रसमूहान् ।
त्वद्वधात् क्षितिभुजो विनिवृत्तान्
　　का स्तुतिः कथय संहरतस्ते ॥ ३९ ॥

आजघान पितरं भवतो यः
　　स त्वयैव समरे निगृहीतः ।
मातरं निहतवान् खलु यस्ते
　　तस्य निग्रहमहं कलयामि ॥ ४० ॥

शक्तिमान् दलयति स्म कुमारः
　　क्रौञ्चमद्रिमिति मत्सरतस्त्वम् ।
ख्यातिमाप्तुमभिनः शकुनिं तं
　　तुल्यसंज्ञमपशक्तिरये किम् ॥ ४१ ॥

ब्राह्मणे त्वयि जिते सति शस्त्रैः
　　क्षत्रियस्य न यशो जगति स्यात् ।
शंस राम ! समरे यशसो मे
　　का प्रसक्तिरजिते त्वयि दैवात् ॥ ४२ ॥

अग्रहीदिति वदन् रघुवीर-
　　स्तत्करान्मधुनिसूदनचापम् ।
तत्क्षणाद् भृगुपतिर्गततेजा-
　　श्चण्डभानुरुपरक्त इवासीत् ॥ ४३ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

दुर्निरीक्षतरतां प्रतिपेदे
राघवोऽधिगतभार्गवतेजाः ।
सायमग्निरिव भानुसकाशात्
सत्वरापतितनिर्भरधामा ॥ ४४ ॥

मुक्तदर्पभरमुज्झितयुद्धो-
त्साहमस्तमितभीषणरोषम् ।
क्षीणतेजसमुपागतदैन्यं
वीक्ष्य राममवदद् रघुवीरः ॥ ४५ ॥

आयुधानि विमुखानि रघूणां
ब्राह्मणेषु यदतस्तरसा ते ।
लुम्पतु त्रिदिववर्त्म गतिं वा
संहितो धनुषि सायक एषः ॥ ४६ ॥

शंसतीति रघुवंशवतंसे
व्याजहार जमदग्निकुमारः ।
अध्वरार्जितमनेन जहि त्वं
नाकलोकमिषुणा न गतिं मे ॥ ४७ ॥

दीनदीन इति शंसति तस्मि-
न्नुज्झितो दशरथस्य सुतेन ।
मार्गणो झटिति भार्गवतादृक्-
स्वर्गमार्गविपुलार्गलमासीत् ॥ ४८ ॥

किं फलं प्रहरणग्रहणेन
ब्राह्मणस्य दुरहङ्क्रियया वा ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

शान्तिमान् भव समस्तजनेषु
त्वं दयां कलय गच्छ यथेच्छम् ॥ ४९ ॥

व्याहरन्निति ननाम स रामो
राममाप्तशममुज्झितदर्पम् ।
उद्धतेष्वनुचितः प्रणिपातो
युक्ततां व्रजति शान्तिमितेषु ॥ ५० ॥

राघवेण विहितानुमतिः सन्
भार्गवो द्रुतमवाप महेन्द्रम् ।
स्वं पुरं दशरथोऽपि सदारै-
र्दारकैरनुगतो भजति स्म ॥ ५१ ॥

तोरणावलिविराजितमम्भ-
स्सिक्तराजपथमुच्चपताकम् ।
तत् पुरं जनघनं परिपश्य-
न्नाससाद भवनं क्षितिपालः ॥ ५२ ॥

राघवश्च भरतश्च सुमित्रा-
नन्दनौ च पितरं प्रणिपत्य ।
शासनात् तदनु तस्य सदारा
भेजिरे निजनिजावसथानि ॥ ५३ ॥

मैथिलस्य च कुशध्वजनाम्नः
कन्यकाः क्षितिभुजोरुभयोस्ताः ।
लालनाभिरनिशं दयिताना-
मस्मरन् न जनकौ मनसापि ॥ ५४ ॥

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

रूपधेयमधुरास्तरुणिम्ना
    भूषिता दशरथस्य कुमाराः ।
ताभिरुज्ज्वलतराभिरजस्रं
    सङ्गताः सुखमभुञ्जत भोगान् ॥ ५५ ॥

क्रीडति स्म मणिधाम्नि कदाचि-
    न्मन्दिरोपवनसीम्नि कदाचित् ।
केलिभूमिधरमूर्ध्नि कदाचित्
    सीतया सह सुखेन स रामः ॥ ५६ ॥

तं विना क्षणमुवास न सीता
    तां विना स च नरेन्द्रकुमारः ।
कौमुदी विरहिता हिमभासा
    किं वसेद् विरहितः स तया वा ॥ ५७ ॥

भक्तिमान् गुरुषु बन्धुजनेषु
    प्रीतिमांश्च कृपणेषु कृपावान् ।
रोषवान् प्रतिभटेषु रणेषू-
    त्साहवान् समजनिष्ट स वीरः ॥ ५८ ॥

स स्मरन्नुपकृतिं लघुमेकां
    नास्मरद् गुरुतरानपकारान् ।
ईरितासु परुषोक्तिषु रुष्टै-
    राह नोत्तरमपि प्रतिभावान् ॥ ५९ ॥

राघवः प्रदिशति स्म धनौघं
    भूरिशः खलु तथार्थिजनाय ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

सन्ततावपि न तस्य यथा स्याद्
दुर्गतिः प्रभवभूर्दुरितानाम् ॥ ६० ॥
तादृशेन भुजविक्रमभूम्ना
केवलं न जमदग्निकुमारम् ।
श्लाघनीयतरया पितृभक्त्या-
प्यत्यशेत रघुवंशवतंसः ॥ ६१ ॥
निष्ठुराक्षरमलीकमसारं
ग्राम्यमुद्धततरं कृपणं वा ।
उज्झितार्जवमधर्म्यमयुक्तं
व्याजहार न वचो रघुवीरः ॥ ६२ ॥
वीक्षणेन सदयेन सुधौघं
वर्षतेव वचसा मनसा च ।
प्रेमभूमभरितेन रघूणां
नायको निखिलवित्तमहार्षीत् ॥ ६३ ॥
राजसूनुषु चतुर्ष्वपि रामः
सम्मतोऽजनि जनस्य विशेषात् ।
एक एव हि विशिष्य पुमर्थे-
ष्वर्च्चितो भवति मोक्षपदार्थः ॥ ६४ ॥
जानकीपरिणयोत्सवशंसि-
ग्रन्थनिर्वहणसर्वधुरीणम् ।
हर्षितं समतनोत् कविचक्रं§
राघवः प्रवितरन् सदभीष्टम् ॥ ६५ ॥

---

§ कविचक्र कविसमूहम्, अथच प्रकृतकाव्यकर्तारं चक्राख्यं कविम् ।

DR.RUPNATHJI(DR.RUPAK NATH)

इत्थं सद्गुणरञ्जिताखिलजनं गाम्भीर्यधैर्यक्षमा-
शौर्योत्साहविनीतिशान्तिकरुणाविश्राणनैकाश्रयम् ।
रामं सत्वरमन्ययेव चकमे विश्वंभराकन्यया
संयोक्तुं दिवसे शुभे दशरथस्तं यौवराज्यश्रिया ॥ ६६ ॥

यं सूनुं जनयाम्बभूव महितः श्रीलोकनाथः सुधीः
ख्यातं चक्रकविं सतीसमुदयैः सम्म[illegible]ताम्बाभिधा ।
यत्पुत्रो भुवि वेत्ति सामनिगमं श्रीरामचन्द्रोऽखिलं
काव्ये तस्य हि जानकीपरिणये सर्गोऽजनिष्टाष्टमः ॥६७॥

दृप्यन्मन्मथगाढकर्षणदलत्पर्वेक्षुचापक्षर-
त्सारस्फाररसोर्मिनिर्मितरणक्रीडा यदीया गिरः ।
यत्कीर्त्तिः शरदिन्दुसुन्दरमहःसन्दोहसन्देहदा
सोऽयं चक्रकविर्विभाति विनयी सौजन्यसम्पन्निधिः ॥ ६८ ॥

गुरूणां चरणाम्भोजं यस्यां दिशि विराजते ।
तस्यै दिशे नमस्कुर्मः कायेन मनसा गिरा ॥ ६९ ॥

इति जानकीपरिणये

अष्टमः सर्गः ।

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

शुभं भूयात् ।

DR.RUPNATHJI(DR RUPAK NATH)